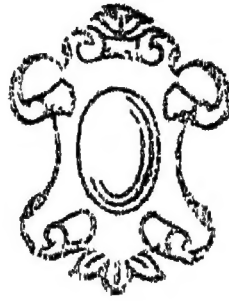

రత్నావణిము

(అనిబద్ధ రోష్యసంపుటము)

గ్రంథకర్త:

వెనుకూర్తి వెంకటరత్నము.

అంకితము

నివాడంబరుడైన

తండ్రిగారికి.

ప రి చ య ము

ఇందు సంకలింపబడ్డ అనిబద్ధకావ్యములు సుమారు ౫, ౬ సంవత్సరముల ప్రాయము గలవి. వీనిలో కొన్ని సాహిత్య, శారద, భారతి, సుజాత, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక మొదలగువానిలోఁ బ్రకటింపఁబడినవి. ఆయాపత్రికాధిపతులకుఁ గృతజ్ఞుడను.

రత్నపరీక్షయం దారితేరిన భావుకుల కీ కావ్యాలలో నేదేని రమణీయమైనదొక్కటి కనఁబడినా, నేను ధన్యుడను.

సారస్వతకుటీరం: తెనాలి,)
౧౮-౨-౧౯౩౦.

పెనుమర్రి
వెంకటరత్నము.

కవిజీవిత సంగ్రహము

Great geniuses have the shortest biographies Their cousins can tell you nothing about them. They live in their works and - so their house and street-life is trivial and commonplace.'

R. W. Emerson.

ఎమర్సను పండితునియొక్క వాక్యములు శ్రీవెంకటరత్నముగారి కెల్లవిధముల వర్తించును. చిఱుతప్రాయముననే, మహాన్నతభావములు, శైలికలిగిన కవిత్వమును తెనుఁగున రచించి, ప్రసిద్ధికెక్కి, తుయవ్యాధి పీడితుఁడై, ఇరవైమూఁడువత్సరములు నిండకమునుపే మృతినొందిన శ్రీవెంకటరత్నముగారు చిరస్మరణీయులు.

జననము: 11-12-1907. మరణము: 4-8-1930.

జన్మభూమి తెనాలిదగ్గర పోతుమర్రు
అగ్రహారము. పదిహేనువత్సరముల ప్రా
యమునుండి స్వంతముగ సారస్వతమున
కృషిసలిపి, మనోహరమైనకవిత్వము ప్రాయ
దొడంగిరి. సంస్కృతమున 'ఉభయభాషా
ప్రవీణ' చదువుచు, పరలోకమున కేగిరి.
'భామహండు' కన్నడవాఙ్మయములోని
యాంధ్రకవులు మొదలైన వ్యాసములను
గూడఁరచించెను. ఆయనస్మృతిచిహ్నముగ
నుండిన నాలుగేండ్లకుమారుఁడుకూడ, ఆయన
మరణించిన నాల్గవినములకు పరలోకమున
కేగెను.

మ న వి

సోదరుని మరణానంతర మిగ్రంథ
 మును ప్రకటింప నెంతయో ప్రయత్నించితిని.
 నాప్రయత్న మీనాటికి సిద్ధించినది. తన
 ప్రియమిత్రుడైన ప్రభుల రామబ్రహ్మనందము
 క్షయవ్యాధిచే మరణించు తెలింగినవాడై,
 తానుగూడ మిత్రునివలె మరణించుట
 నిశ్చయమని తలంచి కవి, తనయీరత్నా
 పణ మను ఖండకావ్యసంపుటమున కోక
 పరిచయమును వ్రాసెను. సోదరుని కవితా
 ప్రాగల్భ్యముగూర్చి కవిపండితులగు నాంధ్రు
 లకు విదితమే. ఈయమూగ్రంథమునకు,
 పీఠిక. వ్రాయించకుండ ప్రకటించుటాశ్చర్య
 ముగ నుండిన, నుండవచ్చును. పీఠికారచ
 యితలు గ్రంథమందు లేనిజ్ఞానత్యమును
 గ్రంథమున కాపాదించి, పొగడుట సహజ
 మైనది. దీనివలన గ్రంథకర్త కదివఱకున్న
 పేరుకూడ నశించుచున్నది. సహృదయులు
 ఈగ్రంథమును మొదటనుండి తుదివఱకును
 చదివి, యిందేవైన సమూల్యభావములున్న
 గ్రహింపవేడుకోలు.

సోదరునియందలి ప్రేమతో నీఖండకా
వ్యములనుకూర్చిన విశ్వసాధ సత్యనారాయణ
గారికి సానమస్కారములు.

ఆధునికసారస్వతమున కనేకవిధముల
సధికప్రోత్సాహ మొసంగుచున్న శ్రీ విశ్వ
దాత, దేశోద్ధారక, కాశీనాథుని నాగేశ్వర
రావు పంతులుగారు ఈగ్రంథమును ప్రక
టించినందులకు, నేను వారి కనేకవందనము
లర్పించుచున్నాను.

రామలింగేశ్వర పేట,
తెనాలి. }
25-6-34.

ఇట్లు :
పెనుమర్తి
కామేశ్వరరావు.

ప్రీతి క

ఏ యనూహ్యక్షణంబుల నెందుచేత
నాటినాఁడవో యీతీవ, నాఁడునాఁడు
కొలఁదికొలఁదిగ నీరంబుఁ జిలుకరించి
పెంచుకొంటిని దీని దీవించు దేవ !

నాహృదయహారి ముకుళసంతతులు పుట్టి
పూచియును బూవకున్న వీప్రాద్దుపాడుపు
వేళ, సౌరభ్య మంతగా వెలయ దైన
వానిమీఁద నాప్రేమ యపార మగును !

ఈ కొమరుపూలఁ జిదిమి నశింపఁజేయ
నాకు మన సొప్పదయ్య ! నీనవ్య లలిత
కంతసీమ నలంకారకలన నుంచి
ధన్యుఁడ నయేదుపో జీవితంబునందు.

సౌరభములేని పూల నొసంగె దేల ?
యని కసరికొట్టెదవయేని యదియె నాకు
మోదకారణ మగును, నీ ముగ్ధవాణి
నవనవానందరసనిధానమవు నీవు !

ముందుగతి ౧

గడచిపోయినకాలమే కర్జ మండ్రు
కష్టమో సౌఖ్యమో చవి గాంచుకతన
ఆ భవిష్యన్ని లీనరాహస్యగర్భ
మెంత బీభత్సమో యెవం డెఱిగినాడు ?

గడచిపోయినదుఃఖమే యెడరు వేచు
కొన్నసౌఖ్యంబుకంటె సుఖోన్నతంబు,
మఱచిపోమ్ము ! హృదంచలస్ఫురిత మైన
ఆ భవిష్యదాగామి సౌఖ్యప్రసక్తి.

స్వేచ్ఛ

పంజరంబున బంధింపఁబడిన శుకికి
యెగురవలె ననుకోరికయే ఘనంబు !
కాలు సేతులు సంకెళ్ల కట్టబడిన
జీవి కెప్పుడు స్వేచ్ఛయే భావగమ్య.
బంధనంబులు వీడి స్వచ్ఛందలీల
నెంత నభిలాషపడుచుంటి నంత కంత
' శృంఖలములు తమంత నాచేతుల బడి
కదలనీయవు యింకేమి గలదు నాకు !

జీవితానందమందు స్వేచ్ఛావిహార
మందుకొనలేని మూకశుక్రాంగనవలె,
నా హృదయ మిట్లు కశ్మలమోహిత మయి
రుద్ధగీతవిషంచి నేరుకొన జూచు.

సమూహస్వాసము 3

ఒక మనఃక్షోభ మెడఁద సముత్థ మైన
కాల మెటు నిర్లమించునో, కలుషిత మయి
అనెడు చింత నిద్రయ రాక యక్షియుగళి
ఘోరచుకొని శూన్యసీధుల తిరిగి వత్తు.

కష్టములును సౌఖ్యములు లొక్కటిగ జూచి
అంతరంగము నింపుకొన్నట్టి కాల
నిబిడగహ్వరతామసాన్వితము లైన
భావములు నాకు భయము నుత్పత్తిసేయు.

ఎట్టులో నోర్చుకొను మది యేమి లెక్క !
ఆ హృదయబాధ శమియించినట్టై యుండి,
ఏతరంగము వచ్చి తటాతిభూమి
నడుగుజాడల హరియించి గడగి చనును.

కాలచక్రభయంపు చంద్రమణములను
యిట్టిబాధలు వేనవే లింక గలవు
అవి జననపాతమాత్రజీవాంబువీచి
లోలములు చింత తక్కు ముల్లోలహృదయ !

ఆ మహోదధిలోఁ బడి చీమయంత
గూడ చింతయు లేక నికుంజపాళి

నవ్యయానందరసము నోలాడికొనుచు
శిశువు వోలె నుంటివి దయాసింధుమూర్తి !

ఎన్ని జన్మంబు లేగెనో, యెన్ని నచ్చు
నో యెఱుంగను ! దుఃఖవినోది ధైర్య
పరమపరముని సత్కృపాంతరమునంగు
బ్రతికియుంటిని చలనసంతతులు లేక.

కనుల తెప్పలు వాల్చి నొక్కఁగి మూసి
తెఱచినంత స్మృప్తియు లయం బరసికొందు.

* * * *

కాల మిట్టుల తిరుగు దుఃఖములు నచ్చు
పోవు జీవిత చక్రము గ్రుంగిపోవు !
ప్రణయ రోచిష్మతీ మనః పద్మభాగ
సౌరభంబు లమ్మానదాస్యములు లేవు.

వర్ష ఋతువు ౪

ఈ కాలంబున కీనిదాఘము శమించి

చెన్ నక్షత్రస్వామిదం

ప్రాకీలాగతఘోష-తానిలము లో

జన్ వీచి, యుగ్రీష్మమే

మాకున్ శాశ్వతమేము యగచు మట నా

భ్రాంతిన్ దిగన్దోళి న

ద్వాకాలంబుదలక్ష్మి ! నీకరుణ తే

రంజూడు సంతప్తులన్.

ఎచటనో విశ్వగర్భమం దిమిడియుండి

శాద్వలకిశోరములు వికాసములు చూపె,

నణంగియుండిన ప్రణయరాహస్యసీమ

ముగ్ధ తద్రతి దనగతన మ్రూంగజొచ్చు !

శీయు జలదకుమాగ ! పోనోయి సాగ

రాధిపతికి నదీవియోగాధిబంధ

తేలిపి గరుణాంబు వర్షము బొలికి రమ్ము,

మందగర్జల నూరడిగంగం బొమ్ము !

ప్రణయవతీకపోలములు

పై తులకించెడు సన్ననస్వసారి

పు నెచట దాచుకొంటివి న

భోవనసంచరదధ్వగా! ఊణ.

క్షణము భవద్విలాసవిక

చం బగుమానసపుండరీకమం

దున జననాంతరస్రిణయ

దుగ్ధము ద్రావుచు నుంటి ముగ్ధతన్

ఈ యనంతస్మృతిస్థితి నీయనంత

నవ్యలావణ్య మెంత మానసహరంబు

వత్సరమ్మున కొకకొత్తవన్నె నెచట

తెచ్చుకొందువు జలదవీధీశుభాంగి!

అనుతాపము ౫

ఈపరిణామచరణలమే

హీనలి నొక్క మా మన్వనూపమే

నాపథ మిట్లు మారినది

నాదగు బీదన కొవ్వసూత్రమూ

లాపరసంబు క్రొత్తదే

లాదొలకొదెన నీచినిత్రమని

తా పరమాత్మ! నీకృపక

దా! జగదాధిప నీదయోదయ!

అగును చరాచరంబు భవ

దంతరచరక్రమమిట్లవలె ను

ధ్వనుడను నీవిరచితంబు

ధంబున నారథ యన్నివాళ్ల కే

గంగలదొ? యన్నిబాధములు

కట్టినో? నీమోగునో నమస్తమూ? ?

జగదధినాథ నీదయ కొ

సంగిలి, అంబు నాదుభాగ్యమే.

నాయల్పత్వము నీ మోగుగున మనో

నాథా! విలొలొలొ

వాయత్తం బయి నీ వొసంగిన మహీ
 యఃప్రేమ వ్యర్థించుచున్
 పోయెన్ వీడు, దినాంతకాలసజలాం
 భోదంబు గర్జించి న
 న్నేయాధారము లేనిగహ్వరములం
 దింకింప నుంకించునో !

హృదయనాథ ! జీవితమధు విచ్చిపోయి
 నన్ను మత్తునిగాఁగ పొనర్చినావు !
 అప్పుడపు డిది జ్ఞప్తియం దరసికొనుచు
 వెడఁగు నైపోయి కన్నీటఁ దడిసిపోదు.

వ న ప్రయ ౬

చెలువుగట్టిన నామ్రభూమిరుహమందా
గూడుకట్టిన కోయిలు కొన్నినాల్గో
చిగురునంజలు మాధుర్య చిరిచిచిరి
రసతరంగగఢోలావిహారములు చేసె.

ఆ మధుమనోజ్ఞ కిసలయశ్యామగీర్ణ
పాడినపికంబు పంచమస్థానీతిలోన
స్పృష్టిలోని మహాదుఃఖచితులు మండి
చల్లపడిపోవు సంబువర్షమునపోతె.

ఒక్క ప్రాతర్మరుత్తున నున్నిమించి
పికము జేరె విషాదగీతికలు కొన్ని,
వానియావృత్తులందు తల్లెనామధువు
కొంచెమేనియు లేక బీర్ణించిపోయె.

కాలము క్రమించె కోయిలుగాన మడగి
మిసమిసలు పోయె నామ్రభూమిజమునుండ
వన్యజీవనమధురచైతన్యకళలు
వాడిపోయె నిదాసుపువేడిలోన.

మ్రోడుగానున్న మామిడిజూడ గొంగు
ఇచట పికకన్య సుధలు ప్రసరించిపోయె

ఇచట మాధుర్యవాహిను లింకపోయి '
 అనుచు స్మరియించుకొనుచుండి ర సుగళజములు.

శాంతనిశ్శబ్దశర్వతీచ్ఛాయలుగడ
నేనుగానము పాడు మందానిలుగడు

కొంచె మచట భయించి యాలించి పోవు,
నానములు చాటి యున్న విషాదగీతి.

ఓమధుమనోజ్ఞ ! నీగళభాసుమందా
నిలువఁగానిమ్ము ! నాచిన్ని పలుఁగుపాట,
నీవు స్వేచ్ఛానవతిని, నిగడి పొంగి
గల్గు త్రొంచుకొంటివి మనోఽంగణమునందు !

నాకువలె నీకు నూనిబంధములు లేవు
నాకువలె నీకు బాహ్యచిగతములు లేవు
సమధికానందరసరాజ్యరమ్యుని నీవు
పాడుకొనుమమ్మ ! కోయిలా ! భావనము !

తాళిపని

నేను

ఈ సమున్నత తాళభూమియహమ్మ
లే యుగాలనానందానిగో.....యిప్పు యెంత
నిశ్చలస్వరదమతులిత నేత్రమును
తలచుచున్నవి యుగయుగంబుల నెరిగిత్ర.

జననదేశమునుండి నిశ్చల నోటి
పూర్వతొల్యము విస్మయి పొందినట్టి
జీవులో గోమొ ? గాలి నీచినను గాని
పలుకనేపల్క వీరహాస్రణయ మొప్పు !

ఈ యుగాంతరభిప్రాయేన్నన్నిమాన్యు
ఆశలను బెంచుకొనిరొ దిగంతమును
ప్రాకటేని మూలంబుల నెల్లవై గలిగిచి
యిది నిలంబడు శీతోష్ణములు నెహిగిచి..

శ్రావణ స్మృతి ర

- . ఎంత మాంధుర్యపరసీమ యీనిశీధి !
విరియపూచిన చంద్రికావీధులందు
సృష్టి, శాంతితశర్వరీ స్మితమనోజ్ఞ
పరమపరమునిమూర్తి లోపల శయించె !
- .. అణువు మొదలు సమస్తభూతాంతరము..
కప్పురపువెన్నెల పిసాళికమ్మదనము
తావులూర నానందచింతాపించలిత
.. విశ్వజీవనశాంతు లావిర్భవించె.
- ఒకటిరెండు మొగిల్లు తదోవ్యమరంగ
విహరణానందమునఁ బరువెత్తి పోయె
.. క్షీరసాగరకౌముదీపూరమందు
.. అమృతధాముఁడు మాంధుకుంభములు కురిసె.
- .. విరహవిహ్వల కామినీతరుణిమంబు
ఎంత వాడెరా ! యీచంద్రికాంతరమున !
.. ఎంత ప్రణయామృతంబు వాహినులు కట్టి
.. ముంచుకొన్నదొ సర్వభూములనుగూడ.
- ఈదృశానేకభావోర్మికాదవీయ
మైన హృదయంపుతాపము ప్లూన మొంద
: ఒక నిమేషము జీవవాయాద్గమాతి
: భీషణశ్రుతి నాకు విన్పింపలేదు !

యావనవసంతపీధుల సమ్మతగీతు
 లొలుకుకోయిలఁజేడ సన్మిలువఁబోకు
 నాకుగూడ నీవలెనె గానఁబు జేయ
 నాసపుట్టి నిట్టూర్పుల నణఁగిపోవు !

ఓయి శ్రావణజలద ! పోవోయి నీదు
 దారి నీ వేగు, మేల నానైస్య మురళి,
 ఒకట మ్రోగించుమని యగదా పురలిపోవు
 కన్ను గవలోస నాకు మేఘములు క్రమ్ము.

ఓమహానందమూర్తి ! రసోద్గమఁబు
 నీదుజీవసమాధురీస్వాదుభాగితి,
 నను పలుకరించుపోకు గానఁబు జేయ
 నాస పుట్టి కన్నీటిలో యలసిపోదు !

పాలకడలిలో తెలిసినదంగాలమీద
 పాప సిల్లంబురందెన బోలుడ నయి
 ఎపుడు పాడితి నో జగదీశ్వరండు
 కృతపునఃపునరామోదవృత్తుండు గాగ !

చిన్ని తారక చూచి నీజీవభాగ్య
 ఫల మని తలచు నీనిశాభాగమందు
 హృదయవిదళన సంస్కరణింగితములు
 తొనుకజేయకు! పుణ్యమాయునుర మేఘ !

చీ క టి మ బ్బు లు ౯

ఈలేత వెన్నెల బాలచంద్రునికి
ప్రవిమలానంద నిర్భరతపఃసూర్తి,
ఈతారకావళి సూతసత్వోతి
శర్వరీదేవిస్వచ్ఛదసస్మితంబు,
ప్రవహించు సెలనోటి పాటలుగేనె
వాయుకాముకునకు వార్చితస్థి
ఈ మహానందవాహినుని నోలొడి
సృష్టి పడుచుదనంబు చిందిపోయెడిని.

లోభము ౧౦

అసరసాగరలో లోక్మిత్యుచలమున
భానునై కాప్రసాదమునా మిథా మున్ను.
తాపిత్యున లోభము మందానిలుగను
గీనితానందమధువులు చిందోనుగను.

హనలు న్నమిచ్చుచేత తామును
జాననదుడు స్వకీయసంసారమున
అన్యతానుమోహమున ముగ్ధులగు
చిగురుసగవులు తగుముగ్ధులై నీకుకొనియు.

హర్మ్యవీధివిహారలీలించితరుడు
ధనికుడును, భీష్టుడును ముగ్ధులు గల్గు
సర్వపుకుటరీరవాసియు సుహృదులు
ప్రేమభూరియు తనివినోడు నీకుకొనియు.

భావతంత్రీ ౧౧

నదమలోపః సవిద్రో లంఛితోరసోగః
కాలపురుషుని తూలి-కాకాగ ముగిసె
విరిసిపోయెడు శర్వరీసీధులగుడు
యుగసహస్రమహాగతు లోనగిల్గె!

ఉదయభానుని కిరణాలు నిదాన పోయి
పోయెను దిగంతసీధులు పులుగుపాశము.
కన్ను తెప్పల వాల్చిక తన్ను ముగించు
పులుగుపాశల మాధుర్యములు ప్రేమించె.

ఆ రసాలకిసాలసౌహార్దమధువు
త్రావి పోయిసకలకంతకౌవచసము
కాలవైషర్యయస్రసంగములు సూచి
తనదు గీతిక తనలోనె దాచుకొనియు.

ఈ మహావిశ్వజీవసాగ్రామమందు
కలికి దోబూచు లాడి మాయలు ప్రాసక్తి
నన్ను వెంటాడు మధురగానములకొలుపు
గడచుచున్నది సుఖదాఖిగతులుగూడె.

సముద్రమునకు నీటిబొట్టు ౧౨.

ప్రాచీజ్యంభిత సాంధ్యరాగములు ని
    వృన్నంబులౌ కాంతిసా
మీచీన్యస్రభలందు హేమమణి న
    మ్మొలచుల్లోత్థాలక్ష్మీ
చీచాంచుల్యము లగద నగల యుగని
    క్రేణీస్రతిధ్వానఁగౌ
పాచైతన్యమయ స్వయాపుండ్రు ! భా
    న్వద్దివ్యరత్నాకరా !

తారావీధి ననంతమై మధురము
    క్తావల్లు లుద్యేనమై
వారి స్వచ్ఛభవస్థనగుంబుజనమీ
    పంబుదా ధేనాగ్భటే
తారక్యమ్ములు సౌరభిగవగ దిశాం
    శవ్యగ్ర గంభీర ఘౌ
పారావమ్ములు నాట్యమూర్తివగు నీ
    సౌందర్య మే మందురా !

ప్రళయఘనాఘనంబులు ర
    వన్మరజశ్రుతులందు నాట్యమి

ధ్యలు పలికించునీవు జగ

మందలి ప్రేముడిచేత వేమి ఘో
షలు పొనరించెదోయి ! యుగ

సంతతి నీదుగభీరగర్భ పీ
ఘలఁ బడి నిద్ర నోయినది !
తొంగలిరెప్పల నోసర్జిల్లుచున్.

మారాజ్యంబులు మాపురావిభవన

ప్రాణైత్యధర్మక్రియ
గారమ్ముల్ ననియించిపోయినవి ! రగ
గన్న వ్యలోలోర్మికా

భేరినాదములన్ ధ్వనించుచు నుహా

ఫేసస్మిత మొల్కుచున్
ఏరా ! సాగర ! యోల నవ్వెదవురా !
యీమూఘలం జూచుచున్.

సంధ్యాస్తోత్రం ౧౩

కొదమనెఱసంజలోని కుంకుమమునందు
 నీవితాళాఫలంబులు చిదికిపోవు
 కర్మయోధుల వీరరక్షములు పొంగి
 సంస్మరింతును గడచిన సాంధ్యశోభ.
 నా బహుళజన్మ సంత్రమణముగదు
 గడచిపోయిన యుగములగాఢ తల్లి
 గాఢనిద్రాంతరాళ రంగములయందు
 స్వప్నములువోలె వచ్చి యస్తంగమించు.
 తెలుగునాటి మందమరుత్తు లొలికినంత
 హృదయనాళాంతరమ్ము లూహింపరాని
 శతసహస్ర విద్యుద్ధి సగవయముల
 వెలిగిపో నేనుదోర్లు బలము నాకు !
 పొరలుపొరలుగ మూసుకుపోయియున్న
 హృదయపుటములు ఛేదించి మదిగియున్న
 బంధుర తమాలుములు తొలపై పెకల్చి
 ఒకనిమేషము మధురవాయువులు తిరుగు !
 ఊహ కందని యుగయుగ స్యాహమును
 దాటివచ్చిన వీరరక్షంపుటలు
 భూసభాంతరవీధుల నుసలుస మని
 నా హృదయమందు జీవగానములు మ్రోగు !

ఆతిథ్యము ౧౪

ఆనిశాకాలశాంత శయ్యలు బరుండి
సుఖమధుస్వప్నములు గనుచున్న నేను
నిశ్చలసర స్తరంగ నిర్ణీదరవము
నాలకించి ద్వారముపొంత కరిగినాను.

సూక్ష్మగతి వచ్చి వడివడి సుళ్లు గేగి
జగము క్రమ్మిన ప్రబల ధుండు ముద్రాస్తు
నా కుటీరకవాటబంధన మెడల్చి
కన్నుగవలో పరాగమేఘములు గప్పె.

ఆనమయమందు నకలదిశాంతరాశి
విపుల తామసగహ్వరసింధులుగదా
నొకటి రెండుచుక్కలు మహానోవ్వునుపీఠి
నుండియును లేకపోయిన నొక్క టమియ్య !

వికృతహాసకరాశిగీర్మికలు మెఱయ
నీలకైశికకాళిమ మ్మోలగిరిప
ఒక్కమెడ విస్ఫులింగము లుమిసికొనుచు
తోంగిచూచుచున్నది దుఃఖదేవి !

మొదట చూచిన యంతలో మోన మెడలి
'ఓసి దౌర్భాగ్యురాల ! ఆయాన మేల !
ఏమియును లేనినన్న వరించి వచ్చి
'ఏ మనుభవింప వచ్చినా వేమి !' యనగ.

“ ఓయి మోహన! దిశ లెల్ల నొక్కపెట్టు
 తిరిగి వచ్చితి నీవంటివరుడులేడు
 నీహృదయవీధికానవసీత మింత
 కరగిపోయిన నేనును కరగిపోదు!”

“ నీనా ప్రేమప్రపూర్ణమందిరమ నోయి!
 భగభగనిమండు నాస్వరూపము కొఱకు
 ఎంత మాధుర్యవీరి సీయింపనస్సు
 దాగుకొనియెద నంతరాంతరములందు.

అభిగర్భంబులో బడబొగ్ని గలదు!
 నేను నీగర్భమందున నిలచిపోదు!
 మారుమా టాడవద్దునుమా! మదీయ
 హృదయతృష్ణ శమింపజేసెదపు నీనా!

*

భాష్పబిందూత్కరంబుల పాద్య మిచ్చి
 వేడినిట్టూర్పు గొడ్డులు వీవనలుగ
 కొగిట గదించుకొంటి నాకాళరాత్రి,
 అంజనాచలవర్షము లధిక మయ్యె !

ఎవరు నీవు? ౧౫

ఎవరు నీవు? హృదయంబు మిటు హరించి
కనఁబడి కనఁబడవు! నభోఁగణమునందు
పులుఁగునై నిన్ను వెదకుచుఁ బోయినాను.
ద్విగంతరారామ వీధికలపైన.

మండుతుండల వాడి సొమ్మసిలి పోవు
నాహృదంతరంబున జందనం బలంది
ఏమొ పాడితి గాని నాయాశ్రవణము
లందుకోఁజాల లేక శూన్యత్వ మొందె.

చిమ్మచీకట్లలోన నా చెంత నిలచి
వేణువూదిన యట్టులు గానసుధలు
చల్లినటు లున్న దీన్వన్న సరణి యేమొ,
ఇట్టుల భ్రమింపచేసెద ఎవరు నీవు ?

౧

తెలుగుభూమిలో జన్మించితిని
తెలుగు గొడ్పులనే పీల్చితిని
తెలుగు సీరములనే త్రాగితిని
తెలుగువాడే నేను !

సంపాద

కలుగువాడే నేను !

౨

అలరుతేనెలకు నావలిగట్టున
కండచక్కెరకు గడపలు పట్టిను
అమృతపుసోనలలో తిరుగాడి
తెలుగుబాస నాది !

కమ్మని

తెలుగుపాలుకు నాది !

౩

కత్తితలుకులూ యూరెండలుచే
మత్తవైరులూ మాయం బయ్యిరి !
మత్తిలుశత్రుల మద్దించినయూ

కత్తి తెలుగు నాది !

వెలిగే

కమ్మతలుకు నాది !

౪

తెలుగుతల్లికై చచ్చిపోయెదను

తెలుగుభాష. కందిత్తు జీవములు

తెలుగు సోదరులె దేవులు నాకూ !

తెలుగువాడ నేను

సంపద

కలుగువాడ నేను !

మాయూరు ౧౭

అచట వీచెడు మందమందానిలంబు
మలయపర్వతకుహరసీమలకుఁ బోవు !
ఆ పవిత్రములైన దివ్యాంబువులకు
స్వర్ణదీగర్భపావనాంచలము లుండు !

పండి మిలమిలలాడెడు పంటచేలు
తరతరంబుల మాణివితంబుఁ గాచు
మధురభూమిజపండముల్ మలయశీత
లాంతరసమీరపుంజాయ లాక్రమించు !

దుఃఖములు వేలకొలదిగా దొరలనిమ్ము !
జన్మభూమి పవిత్రదేశమునయందు
పొరలు నానందగేఖల వెఱపు పుట్టి
అంటనేయంట వీహృదమాంతరంబు !

కవిబ్రహ్మ ౧౮

చివురుతే నెకరుల్లు వాసించినవియు
నీతెలుఁగుకైత కమ్మని నిగ్గులందు
వాని గ్రహియింపలేక మా మానసములు
అల్లకల్లోల మందెడు నయ్య! సుకవి !

అదిర! తావకసుకవితా మధువునందు
వేదమే మైన భారతగాథ ప్రహేళిక
కమ్రతన్నంబునకు కనకంబునకును
బొందికలు మూగిపోయెనుజో! కవీంద్ర!

అమృతపేశల మైననీ విమలకవితఁ
ద్రావి సంజాత మాకరందస్రవింతి
నోలలాడఁగఁ బూర్వజన్మల పుణ్య
మెల్ల మారాపు నొందె ని కేమనగడు !

అదిగొ మాకు వినంబడు నయ్య! ధర్మ
రాజుపావిత్ర్యగీతి, వీరాతిపీఠ
విజయగాండీవరణిత మార్వీస్వనంబు
పెన్నతరఁగల పాటలపెన్నలోన !

నిర్వేదము ౧౬

ఈ విశాలజగత్తులో నే నొకండ
దూఃఖజీవిగఁ గన్పట్టుచునుర నాధ !
గాఢకల్లోలజలధిఁ జుక్కాని లేని
పడవ మైపోయె నోయి నాపాడుబ్రతుకు !

గాలి యెటు వీవ నట్లువైపు కదలు నొక
ఈ విలయఘూర్ణితోర్ముల, నీ ప్రభంజ
నోగ్రనాట్యాలు నాజీవనోదయంబు
ప్రయ్య లగు నేమొ రక్షించువారు లేక !

దాటవలసిన దీనముద్రమున నింక
నెంతయేనియుఁ గలుదా, నే నెట్లు పోను ?
కాలు సేతులు పణకు దూఃఖములు క్రమ్మి
ఈ మహాంధలోకములు న న్నిచ్చివైచు.

అమృతదివ్యము లైన నీయక్షియుగ్మ
దివ్య తేజస్స్రవంతుల తేలిపోయి
నాదు జీవనభాండ మేనాడు నీదా
పాదయుగమందు నుంతునో ! స్వాదూమూర్తి

శైశవస్మృతి ౨౦

అడుకొన్నాము! సహజసౌహార్దసరణి
 బాడుకొన్నాము! వైరమల్యభావఫణితి
 జూచుచుండఁగ నిది యేమి చోద్య మగునో?
 శైశవమ! వీడిపోదువా! శంషనోలె.

ప్రకృతిమాధుర్యరసమును బంచిపెట్టు
 జలధరవసాన రమణీయసాంధ్యదేవి
 దాచుకొన్నది తనదు చేతస్సుసందు
 మన యమూల్యసుహృద్భావమంజరులను.

మావిపిందెలవగరు కమ్మందసంఘ
 మాదు జిహ్విక సంవత్సరాదిముంద
 అనుభవించిన దొర! నీ నెనరుకలిమి.

ఐహికస్వర్గరాజ్యమా! అతులితముగ
 నీ మధురవీక్షణార్చిరాసీత మైన
 సత్కృపారేఖ నప్పడే సడలఁజేసి
 దుఃఖపుతరంగలం దేలఁ దూఁగఁజేతు?

అపుడు నా కున్న హృదయస్రహర్షరోచి
 నేడు కనుఁగవపొంత నిర్ణీదభావ

పల్లవంబుల శోభల సల్లుకొనుచు .
 మఱపు రాకున్నయది నిరంతరముగూడ.
 చిన్మరుచేతుల మవ్వముల్ గవియుచుండఁ
 గాళ్లచిలుగజ్జియల ఝణత్కార మొదన
 మాయ నెఱుంగనినా పూశప్రాయమందు
 నాటలాడితిఁ దన్మయతాంచితముగ.

శైశవస్మృతి మొడఁదలో సంగరింపఁ
 జింత తెల్లను మ్రగ్గునా యంతరాశ్చ
 ఓసి యిహలోకదివమ ! నన్బాసినాపె ?
 నా మనోఽనందముల నెల్ల నాఁచికొనుచు.

మా సరోవరతటమున మలయుపిల్ల
 గాఢ్పుటలలకు ముంగురుల్ కదలుచుండ
 కాగితంపునొకలఁ దరంగాల విడిచి
 అవి చలింపగ నానంద మందినాము !

శ్రావణాంభోద మంజునభోవిటంగ
 మును గనుంగొన హర్షంబు ముమ్మరింప
 నొలయు తెమ్మెరకెరటాల నోలలాడి
 నేతుబంగన రచనంబుఁ జీసినాము !

నాఁటి యానందకలసము, నాఁటి సుధుర
 క్రీడలందునఁ దొలకాడు ప్రోడతనము

నేఁడు సంస్కృతిమాత్రాన నింపుఁగనుఁ
హర్షసూచిత కోష్ఠబాష్పాంకురములు !

· ఆ మహానందరాజ్య మెట్లనిగమెంత ?

ఆ మహత్తరసౌఖ్య మెట్లనుభవింతు ?

పోయినది! గుంక రాదుకాబోలు నేర !

· అమృతఖండము దేవతాత్వమున కిల్లు.

అతితరగభీర మైన భవాన్ధియందు

సౌఖ్యమయకూలనామనైశనము దాటి

పార మంటని యాగురువారిరాని

మధ్యమునఁ జిక్కుదును బోలు! మగుడ లేక.

దుఃఖతుంగతరంగదోదూయమాన

· మీ భవాంబుధి దీనిఁ దరించు 'తల్లు'?

· ఓ జగద్రక్షకా! భవదుజ్జ్వలతర

· సత్కృపాస్థవ మంపి న న్నాకు మయ్య !

ప్రేమజ్యోతస్సు ౨౧

ఓ సుధావాహినీ ! యిట నొడ్డు తాళి
పొంగిపోవు సౌందర్యతరంగమాల !
ఆ కనుబలోనె యున్నద, అమృతకోటి
కందుకో లేని దివ్యప్రేమామృతంబు.

ఓ విరియ పూచుకొన్న క్రొమ్మావి తేనె
పసరుటాకుంబసందుల మిసిమి ! తేనె

కెరటములఁ దేలియూడు క్రొవ్విరి ! మునింగి
పోదు నీలోన మేల్కొల్పబోకు నన్ను !

ఓ యమృతవాహినీ !.....

ఓం ౨౨

నేను దైవాంశవలన జన్మించితి నని
నా యపారతపోబలమే యనంత
రత్నముల పెల్లగించునో, ...

ప్రజ్వలించి

యేయనంత సక్షత్రము లేల గలదా !

నాకభవనమ్ములోని మస్మదసహస్ర
జీవనాధార, నవనవోత్సేక యశావ
నోదయోస్మత్త, - యే జగన్తోహనాంగి
నా కనుగెలంకులందు చంచలలు తిరుగు,
భావనాకాశవీధికఁ బట్టువడునా !

*

అని భయంపడి నా జీవితాధ్వ మెల్ల
కంటకితగూఢముగ జేసి కనులు లేని
భావమూర్తిని పెడత్రోవ లావరించి
నే కలవరించు నమృతమాణిక్యదీప్తి
నీలనీలాంబుదములలో నిహ్నవించి
ఎవ్వ రీశంకితమనస్కుఁ డెవ్వ రితఁడు !
బాట కడ్డముగా పడి పలుకబోడు!
యామిసీమార్గమున శోక మాక్రమించు

నా నిరాశాతపస్విని కాతిథీయ
మొసఁగు సుముహూర్తమందాస నోనర్హిల్లు.

ఆశలు వెలింగి చైతన్య మానరింగి
భాసవీయజ్యోతిష్పరంపరలలోన
మరల పయసమ్ము గట్టినా మార్గమునకు
ఎవ్వ రీశంకితమనస్కుఁ డెస్వ రితఁడు—
అడ్డుపడి, సాగనీడోక్క అడుగుగూడ.

పాద ౨౩

౧

నా చెలిమికాఁడు పోకండు మూసవబగల్గు
 లోన జన్మించి కలుకులంపాన లేచె
 కోర్కెలముడందలో శరణునోసిజేయు
 విధికి లొంగి యూబ్రతుకు నీ పదలినాఁడు !
 ఎన్నినాఁడులో గడచిన దివిషాద
 వృత్తి మిటు నంభవించి, బీదనపుమాఁడు
 మత్తిలిననాకు నెచ్చెలిమాట గూర్చి
 ఒక్క స్మృతిగాని, నాఁదేని చిక్క లేదు.

౨

నేఁడకస్మాత్తుగ దారినే గమించు
 నాకు చెలికాఁడు ప్రత్యక్షమై ననఁబడె.
 ఆతఁడొదారిప్రక్క భయంకరంపు
 ముండు లేద నాటకొని నిలుచుండు, నశని
 హృదయరక్తంపుబిందులు లొదిగి యెదిగి
 సలసల జ్వలించుచున్నవి సనిశ్చకాంతి.

౩

అతఁడు నేఁడొక కంటకాన్యత వికీర్ణ
 మైన పొదరూపమున జన్మ మందినాఁడు!

ప్రార్థన ౨౪

మధుర తానీమ మైన యీ మల్లెపూవు "పు
సగుడు మమకార, మంతు లేనట్టి తృప్తి
నాకుఁ గల్పించు నిది సుగంధములు పోయి
వాడిపోవురా! యని చెప్పవద్దు నీవు!

దాని యంతఃకరీమశ్రీనిధాన
మందు కదలిన నామూర్త్యు స్యందమాన
మధురబిమ్మగ్ధపట్టుచీమగజగీర్తి
యోడ దాని నుండని నుతుల్ పోనెద్యు!

అది వికాసము నేడున యన్ము! చాళి
లోనిప్రేమ ప్రదీప సంద్యానవాగు
జూధికమనోజ్ఞ భర్మహర్మ్యముయగన
గాలు కదపదే! హృదయము కొండ్లు తూగి!

కవితా ప్రణయిని ౨౫

నానర్వన్వము నీ కొనంగెదను గాం

తా ! మంజులంపాంగహీ

తూసాదామిని మైస నీనయనశ

శ్వదాగమాధుర్యహో

లాసాంగత్యము జన్మజన్మలకుఁ దే

లంజేయుతక్ నన్ను, నీ

తో నల్లాపము తాడుటే పనిగ మృ

త్యుద్వారముల్ దాటియుక్..

ఏప్రాతర్మరుదూర్మికాచయము వా

సించెక్ భవత్సౌరభ

శ్రీప్రీతుం డయి యూకిశోరకవి మ

ల్లివల్లరుల్ తెచ్చి, దే

వీ! ప్రేమప్రమదాశ్రుసేచనము గా

వించెక్ భవత్కంఠవీ

ధీప్రేమోదయరాగమంజరుల శాం

తిం బూందు కాంతూలతక్.

ఎంతటి మాగ్ధ్యమూర్తివి ? జ

నించిన దాదిగ నీమనోజ్ఞతా

దంతురితంబయై, విలయ

దాహము వ్రేల్చిడిఁ జూచునీకవి

స్వాంతము నెంత కర్కశపు

చాయలు దిద్దితి వార ! నాదూజ

స్మాంతరవేళ నీసాబగు

లందలి కన్ముందనంబు పేర్చుతన్ !

నిందావాక్యములో, శ్రీ శంసములో క

న్పించెన్ భవస్థితనే

నీం, దైవారిస నాదుమానసము శాం

తిం బొందుఁ గల్గోలమా

లాందోళాంకితవార్ధి ఘోషముల నొ

య్యం గాఁటి, గో రేమున

ల్కం దొల్కొడద కోసభావము మనో

లానన్యముగ్ధాస్పతీ !

కాళిదాసు ౨౬

ఏ శుభోదయవేళ నీయీ విడిచి
 గీతులు స్రవించినదియు? రాగిల్లినవియు,
 మా మనఃపాత్రికలయందు సుధుకణములు
 తీయఁదగినములు పాడు గీతికలు లేవు.

ఏ రసాలాగ్రపీఠిక నిపురుపెట్టి
 మ్రోగినదొ నీదు గీతికారాగమధువు
 రామగిర్యాశ్రమమున రారాజభటుఁడు
 నిన్ను నమ్మి యూహావీధి నిలిచినాఁడు !

ఈ యరణ్యకసులస్నేహ మింతవరకు
 తెచ్చినది మాకుఁ గన్నరు తేజఃవేద
 సీదయాలోచనంబులు మేదురిల్లి
 అశ్రువిలయవహ్నానమయములు తోచు..

మాశకుంతల భర్తృవమానిశ యుగము
 స్వీయబంధులచేత దూషింపఁబడియె
 నా నిరాశావిలుస్తదృగంచలముల
 మూఁడులోకాల నేడ్పించుప్రోడ నీవు !

ప్రణయవారిధికల్లోలఫణితిఁ దేలి
 నీదుగీతము రోదసీవీధి నిండు

ఈ యశఃకాయమును భజియించి మేము-
 పుణ్యలము నిన్ను విన్నవో పులకరింపు..

చలి ౨౭

శీతలానిలములు పిరిచెను గదోయి!
 నాతనూరితఁ గంపమునందుఁ ద్రోసి
 ఎచట గడియిండుకొన్ననో మూయుచుగ
 యాతనాస్థిమములు నెను నాగ్రహించు..

ఈమహాంధ్రమహమ్మని కదియుఁ దోడు
 అగ్నియును నాయుసునుబోలె నెఱుంగఁగము
 నీద్యయముఁగూడెదహియించు నేమిఁ దునెడిను
 భీతిచే నానూహ్యదనుము కలఁగెల్లు.

ఈచలిలేని తావుకొఱ

కేఁ దిరుగాడిలి నీజగదనునన్

జూచినఁ జూచినన్ మునుము

సూదూరఁ గ్రుచ్చిసయ్యలయ్యు, లే
 బా! చలి లేనితా ననియు

దగ్రమహాగ్రహమూర్తి, నేను నా
 యీచలి యున్నతావునెనె

ముప్పు నిలగబడినాఁడె ధీరుఁడనన్.

క్రీడ ౨౮

ఈమహాభ్రసౌధంబును నే నొక్కడఁ
తెగెడుతంత్రులతోడనే తివిచిపట్టి
నానదించు వీణారవగానమహిమ
పూతవెట్టెడు నోయి! ఆశాశలములు.

ఆ మహత్తరగానము లిల్లునపుడు
నాదు హృదయము తారకాపీఠి కంకఁ
బైన నొదిగి స్వర్గమహిజసూనమధువుఁ
గుదువఁబెట్టును నానంద మొదిగికొనఁగ.

నాదు కన్నీటిధారల నీదిగఁగ
భూములను ముంచి తేల్చెదఁజూ! తదీయ
వారిపాపిత్ర్యధార భూవలయమునకు
నా యొసంగిన దానాంబునందులు సుమ్ము!

కృష్ణ వేణి ౨౯

ఏ యనూహ్యయుగంబులు సీన్లు శిల్ప
నెత్తురుల పెచ్చుదనములు నేర్చినామా?
నీ గభీరమూర్తిని గన్న నేడు నాకు
నెలుగు నెలుగు గను సమృద్ధిగీతులు సదిగెను.

కాలము చాటి దిక్కులను

గ్రమ్మిన నూత్న కళామరీచిత
నీలములై న యంబుదన

నీతలవీధులు చూచియుండి, నీ

లాలితవీచికాస్వనము

లం ధ్వనియించినగుండ, సజ్జతా
లోలుర మేము తస్మధుర

లోలుపవృత్తులు కానఁజాలముట.

ఈ మహాగ్రీష్మమూర్తి దహించు మమ్ము
నీ మనోహర శైతల్యనిభృతవీధు
నల్లి ! దివిషన్న నీసుధాంతఃపిత్ర
కలశ మందిన పులకరింపులును మాకు.

నీ కృపావాహినీ సేకంబులందున

జనియించినార మస్మచ్ఛరీర

కూడంబు నీకడనే పాలు త్రాపి పో

మీనక గాఢబడినది చిన్న నాఁడు

ఓదయాదేవతా ! యువసంభారా ద్దిలో

మూచిపోయితిమి నిమగ్నమనములు

జీవనసంధ్యలోఁ బడికిపోయిన నాదూ

భౌతికశాగీర సరివృత్తాంతి

సంచయగలులు నీసుధాప్రాగచిత్రము

వేణికలలోన దాగుచు నల్ల ! నవీన

సంతమనజాలములు మమక జదిపివైచి

నీపదధ్యాననియాతులఁ ద్రోపు పట్టు.

పద్యాలు 30

ఎచట జనియించినారలో యెన్నఁ జెప్పుదును?
 నా కలమునందు ప్రవహించినారు మీరు
 నేఁడు దందవ్యామానవహ్ని కలు మిమ్ము
 నావరించును విశ్రాంతి నందుకొనుఁడు!

కాలపురుషుండు బ్రహ్మాండగర్భమందు
 నవ్యమోహసమా సరిణామగీతిఁ

బొందుచున్నాఁడు విశ్వగర్భమునందొందుఁ
 బొందు కసరాక లీనమై పొందు మీరు!

అభము శుభము నెఱుంగని యట్టినాఁడు
 వలచి వచ్చిరి తూలికాంచలముఁ గూర్చి
 ఆడుకొన్నాను నైజసాహార్దగతుఁ

పొందు కసరాక మాయుష్టు పొందు మీరు!

విశ్వకల్యాణము 30

క్రొత్తతావిసనందు లొత్తుకొన్నవి బలే !

నెఱమల్లె తీవపందిరులయందు,

చిఱుతకోయిల భుజించిన కిసామములో

స్వాతంత్ర్యరాగముల్ సందడించె,

ఒలికించుకొన్నవి సెలలరాగంబులు

వసలక్ష్మి సేమవాసనలు కొన్ని

మాధుర్యవాహినీ మస్కణవీచికలలో

గవికిశోరుల గీతరవము మొరగు,

లాజలుగఁ బూలఁ దీవఱుల్లాండ్రు చల్ల

మాధవుఁడు వచ్చినాఁడు, బంభరకుమారి

కా మనోహర రాగమార్గములయందుఁ

దేనెలు కరుళ్లు కట్టి చిందించుకొనియె.

విశ్వవాణీనవ్యవీణారవంబులు

శాంత్యాశ్రమంబులో సందడించె

సత్యాగ్రహవ్రతాచరణంబు టుర్వరా

పారతంత్ర్యంబును బారద్రోత

భారతీ దేవినం స్మర రోచిస్సులోఁ

గల్యాణరాగముల్ క్రమ్ముకొనియె.

హృదయవిపంచికాముదితగీతములలో:

బ్రణయవాహిన్యంబుకణము లొలిక:

విశ్వరంగము చైతన్యవిస్తృత మును

సవనహోన్నేషబృందావనంబునందు

బాలగోపాలు వేణుగీతాలలోన:

సన్వయముఁ జేసుకొన్నది హృద్గోళము.

లేడికన్నియ ముద్దులాడు శాస్త్రాలంబు

నెనలేని ప్రేమంబు పెనచికొనియు

మత్తవారణమును మర్యాదగాఁ జూచె

దత్తుగభపిశితసక్తమృగరాజు

ఎలుకపిల్లకు ముద్దు లిచ్చు మాంజూలంబు

కఱకుగోళ్లుల ప్రేమ విరిసికొనియు

పావురంబును డేగ ప్రబలమత్సర మీఁగి

నీడంబులందుఁ దూగాడుచుండ

విశ్వకల్యాణగీతికాన్పత్తిలోన:

ప్రమాగుచున్నది సుక్ష్మతారాగగరిమ

అదిగో! ఉదయాస్తమయములయందు నొలుగు

బాలభాన్వంతురోచిగు ద్వేలదీప్తి.

మార్గమునఁ బోవుచున్నాగు, మధుర మైన

కంఠరవమున గీతముల్ కందళింప

నస్పరఃకన్యకాళి సృత్యములలోనఁ
గ్రొత్తతనపు గీతంబులు కొనరుకొనియు.

ఆత్మకుసుమము లర్పించునట్టివారి
వదనములయందు హర్షంబు లొదిగికొనుచు

మృత్యు దేవీభయంకరసృత్యమును

లెక్క చేయుటయే లేదులే ! ఎనఁదు !

సంవత్సరాది ౩౨

పేథివీధుల నేవియో విసంగసయ్య
 గలకలాలాంపవిహగగీతు లవి నేగోము?
 చిన్నరుచిన్నరుచ నేవియో చిన్నె యొకటి
 మధురిమానందరేఖకాసుధయో నేగోము?
 కొమ్మకొమ్మను నేదయో కమ్మదనము
 క్రొత్త తాచి నందగుల గ్రుమ్మరించె.

చక్కదనములసామి వనదానంబు
 అలపించెడు పులుగురాగంబులోన
 నేమే? అమృతవారాశిలో నున్న యనుచు
 జెప్పలేని కమ్మదనాని చిప్పిలిసవి.

అమృత ముదలు నమస్త్రుప్తమృతము
 విశ్వస గ్రుసలీలాసవీరధానియో
 అందు పరిణామగీతుల నానించె.

రాతిబుడమూటునఁ బుష్పి గీలి వాచి
 విశ్వసంరక్షకునిమీఁద విమలగళుల,
 పోవుచున్నాము! దేవుని దేవళమున
 కెప్పు డేయాత్ర సఫలమై మనఁగువోగొ...!

నెలయేరు 33

సన్ను బంధించు ప్రకృతిబంధములు లేవు
 ఏమహీధ్రకూటంబులనో మనోజ్ఞ
 గానములఁ జిమ్ముచును దరంగాలతోడ
 నాడుకొందును నాకు నేఁ దోడు సగుచు.

నూటిగాఁ బోవవలె సన్నమాట గోలు ?
 పోవుచుందు యదేచ్ఛతో, పోయిపోయి
 పాడుకొనుచుందుఁ గమ్మనిపాట లెల్ల
 గణయతిప్రాసలక్షణాంకములు లేక.

సన్ను బంధించు ప్రకృతిబంధములు లేవు
 ఏమహీధ్రకూటంబులనో మనోజ్ఞ
 గానములఁ జిమ్ముచును దరంగాలతోడ
 నాడుకొందును నాకు నేఁ దోడు సగుచు.

కోయిల కెక

పాడుకొనుమమ్మ! కోయిలా! పాడుకొనుము!
 చివురుటాకు సొబంగులఁ జెదుముకొనుచు
 ఆమ్రవాటికా శాఖాభ్యంతరమున
 రసవదాలాపరాగపూరములు క్రమ్మ.
 నాకువలె నీకు దుఃఖిబంధములు లేవు
 నాకువలె నీకు బాహ్యాచింతలును లేవు
 సమధికానందరసరాజ్యరమన్త నీవు
 పాడుకొనుమమ్మ! కోయిలా! పాడుకొనుము!

* * *

ఏ చివురుటాకుసొదలనో, యే లతాగ్ర
 సీమలందునో చివురులు చిదిమి మెనని
 మానవాతీన సౌహృదమర్మగీతిఁ
 బాడుకొనుమమ్మ! కోయిలా! పాడుకొనుము!
 నాకువలె నీకు బాహ్యాచింతలును లేవు
 నాకువలె నీకు దుఃఖిబంధములు లేవు
 సమధికానందరసరాజ్యరమన్త నీవు
 పాడుకొనుమమ్మ! కోయిలా! పాడుకొనుము!
 నన్నుఁ గొని పొమ్ము! నీదుగానంపువధిని
 వత్తు నిదిగో! శారీరకపక్షయుగళి

నెగురఁజాలన భావనామృతగంధము
నడపెద ననంతమధురగానములు శ్రోవ.

నన్నుఁ గ్రమ్మిన బాహ్యబంధము తెడల్పి
మ్రోగుచున్నది నీగీత ముగ్ధరవము
ఎగిరి వత్తునులే! యుగవిగమవేళ
నిన్నుఁగూడి మాధుర్యములే నింపుకొలుకు.

ఓ మధుమనోజ్ఞ! నీగళధామమందు
నిలువఁగానిమ్ము నా చిన్ని తేలుఁగు పాట
నీవు స్వేచ్ఛానవంతివి, నిగడి పొంగి
గట్లు త్రెంచుకొంటివి మనోమగ్నమునందలి.

నాకువలె నీకు దుఃఖబంధములు లేవు
నాకువలె నీకు బాహ్యచింతలును లేవు
సమధికానందరసరాజ్యరమ్యున నీవు
సాడుకొను మమ్మ! కోయిలా! భావగీతి.

గమ్యస్థానము కి

౧

ఇది వృథాత్వగ్రామి మై యుట్టకేని
చేరుకొనునయ్య ! నీపదార్థోరుహములు.

౨

ఈ పికంబు పాడెడు గీతు లెల్ల నీదా
ప్రణయరాజ్యపీఠికపై నొక గనును తాను.

నీవు మైన - నే నిక్కడ ! ౩౬

౧

ఆ హిమవన్న గాయతరి
ఖాగ్గములందున సేవకావలీ
వ్యాహృతు లాదినస్పృతిన
భాంతరతాండవదస్పరోగనా
మోహనకింకిణీనినద
ముఖ్ వినిపింపంగ నేకమూర్తిపై
ఊహలులేని నిర్గుణమ
హావలయం బయినాడ వీశ్వరా !

ఆశావీధుల నీవ్యదర్శిషము లు
ద్యుల్లోకబంధుప్రభా
వేశంబుల్ త్రుటి నేయ నిర్గుణపరా
వృత్తిక జగజ్జాల మా
దేశించుకా భవదీయశాసనము కా
దే ! తోచువో నన్ని ప్రా
చీశైలాంతరరాగరక్తిమల వి
శ్వేశా ! కృపాసాగరా !

౨

నీపదయుగ్మ మంటియుఁ బు
నీతుండ నయ్యెడుకాంక్ష నీహిమ

వ్యాపృతకర్కశాశ్శముల
పైసడుచుక మరి లేచుచుక నీకుధా

దీపితమైన నాతనువు

తేజము నేది చలింప నీడన

శ్రీ పులకించుతేజముల

చెంత నిలంబడలేన యాశ్వరా!

నీకడ దుగ్నిరీత్య మగు

నీగుచి నోగువలేన, నీడన

శ్రీకమనీయాతల్ హృదయ

నీను గ్రహించిగ నాదాకాంక్ష గమం

తో కల దేమి నేతు! పరి

ధూసరమాసుకగాత్రయస్త్రినీ

కై కొనితెచ్చితి గొను మ

హాస్రభు! ఇంతియ చాలు ధమ్మండా.

నీ వాతుంగనుగ్రాధకూసముపై,

నే నీయధోలోకమం

దేవో వాగుచు కూచుచుంటు గణితం

ద్రీ! నవ్వగాబోకు నీ

నేవాధీనత నున్న నామనములో

జేరుక నిరాశాకళల్

నీవే యి స్థానరింప ద్రూత యెనడ

నికా బ్రోచునా దీనునికా.

కవి 32

భావవీచిక లెడనెడ నానరింప

గౌముదీధౌత శర్వర్ణగర్భమందూ

గలితమాధుర్యరససముద్భవము లైస

ప్రణయగీతాలు నూయిగాఁ బొడు మోయి!

చిలికింపుమోయి! ఆశీవిషవిహ్వలో

మీసరం బైస పీనుషలహరి,

నొలికింపవోయి! వియోగభాష్పములలో

నానందసిక్తమూ యశ్రువారి,

పలికింపుమా! కిరాతుల మనోస్థిలో

నవఘృణాస్థించి తానందగీతి,

సాధింపుమోయి! పాపాణకర్కశలలో

మంజులారే పుష్పమార్దవంబు,

కలితభావతర్కగమై గులులయు నాడెద

దాఁగికొని యున్నయశ్రుతరాగగరిమ

కమ్మదనము పిసొల్పించుకవితఁ బొడి

ప్రకృతి నానందడోలి నూపంగదోయి!

సెరీక్షణము 3౮

నాకు వెన్నెల నాస్వ కురిసే
జలజవైరిని కాదు గ్రమ్మిన
నల్ల ముప్పలు చిమ్మ బీకటము
ల్లుకొని పోయిన్!

లేత కెరటాలందు చిక్కన
పూత పెట్టి కొండనాగులు,
మండు తుండలు తాళజాలక
ఎండిపోయినవి!

ప్రణయ మోహన పారవశ్యపు
ఫణితు లేరి నదించుకొనగా
నీల, తంతులు తున్ననియ్యై
విరిగిపోయినది!

కాలపురుషుని స్థైర్య మదిరా!
అరికించుచు నుగిసి దిక్కుల
కాలు సేతులు మోకరిల బడి
కాచుకొని యుంటిన్!

సముద్రము ౩౯

ఓ ! లయోత్తుంగభంగనాట్యోదయములు
ఘూర్ణమానవారాన్నిధి క్రుద్ధుఁ డెఱుఁగెను,
నన్ను గ్రసియింప వేయిదంష్ట్రులను జూచి
వేచియున్నాఁడు తనపొట్ట వేసికొనఁగ !

ఎందు కేమి భయంబు ! నేనే స్వయముగ
వెల్లి మునిగెద వార్ధిగంభీరవీధి
ఎఱుఁగనా యేమి ? సాగరాంతరమునందను
విమల వైశ్చల్య శాంతిగీతములు ప్రూయు.

అతఁడు ముందు ! ౪౦

ప్రశ్న

ఇరు లలముకొన్న విపినబంధురవంధూలు
నొంటరిగ నెచ్చటకుఁ బోవుచుంటి నోయి !
చూడ్కి హరియించు నీతమస్సున, జ్వలన్మ
ణీనవీసరోచిస్సు లేనేనిఁ గలవా ?

అతి భయంకర వ్యాఘ్రసంతతుల గర్జ
లవె వినంబడు హృదయశల్యములు తాఁకి,
గుండె లవియించి నీకొండకోస లెట్లు
దాఁటదవా యేమి? ప్రాణాలబైట పడెదా ?
నేను

నే నొకండన కాదు, మణీకిరీట
భారి యాపుణ్యమూర్తి పథంబు నుందు,
ఆ యనంతతేజోరాశి ననుగమింతు
దుర్నిరీక్ష్యరోచిస్సంతతుల సెనుబడి.
అతఁడు ముందు ! నే నాతని ననుసరింతు
ఛాయవోలె, శర్వరియును, జగద్రుడు బలె
అతని మురళీరవోద్గత గతులలోన
నాదు కంఠస్వనంబు వెన్నాడి యుండు.
అతని పద మంటి నాపద ముడుగుచుండు
అతనిదీప్తుల నాకాంతి కుతుక ముందు,
అతఁడు ముందు నే నాతని ననుగమింతు
ఛాయవోలె, శర్వరియును జగద్రుడు బలె !

జోలపాటు ౪౦

ఏడువకురా తండ్రి

ఏడువకురా !

లోకాలు మూడిలో

నీకన్న పెద్దవరు ?

ఏడువకురా తండ్రి !

ఏడువకురా !

నీ చిన్ననప్పులో

నిగ్గు తేలే రేళ్ల

పదునాల్గుజగములకు

ప్రాణ మిచ్చేనురా !

ఏడువకురా తండ్రి !

ఏడువకురా !

నీ ముద్దుమోములో

నిద్ర బొందినయంత

తన్మయత్వమున యీ

ధరణి సర్తించేను

ఏడువకురా తండ్రి

ఏడువకురా !

విప్రవీరుఁడు ౪౨

౧

కరమునందు సితాసి భాసిలు
నురుపరాక్రమ మాతృ నొలయఁగి
కదన మొనరింపంగ వెడలెను
ఖడ్గతిక్కనన్!

౨

ఇరుకెలంకులు యోధనిచయము
వరుసగా స్తోత్రములు నేయుచుఁ
బరఁగుచుండఁగ ఖడ్గతిక్కన
-కరము భాసిలెను!

౩

కదనరంగము భీకరం బయి
క్రాలుచుండ నరాతినేనులు
వరుసఁ డీరిచి, తనరుచుండి ర
-వార్యశౌర్యమున!

౪

సమరదుందుభి మ్రోసి నొక్కట,
సరసఁగల విహగప్రతాపము,

దుందుభిధ్వానమ్ము విని భీ
తిం దనర్చుగను !

౫

ఖడ్గతిక్కన, కత్తిఁ జేఁ గొని
కాలుప్రోలికి నంగపుచుండెను!
సమదవారణనిచయపరివృత్త
శాత్రవోత్కరమూ!

౬

నమరత్నాశలి నీన్దుపెంటలు
నమదశాత్రవరక్తధారలు
గనుట కెంతయో! భీతి గొల్పుచు
దనరుచూ నుండె !

౭

శాత్రవుల బాణాగ్నిరోచులు
విప్రవీరుని సేన యంతయు
మాఁడిపోవుచు నుండె! మిడుతలు
-మాఁడిపోవుగతికా-

౮

సేన నంతయుఁ గోలుపోవుచు
జిన్నవోయెను ! ఖడ్గతిక్కన

విరతదీప్తుల సంధ్యఁ బరఁగెడి
-ఖరకరువిపగిదిన్.

౧౦

అంతఁ డిక్కన ఎఱ్ఱఁబారిన
యాననంబునఁ గారు, శుర్మజః
లంబులం జేలాంచలంబునఁ
-దుడుచుకొని మగుడన్.

౧౧

వీరరస మెద వెల్లి విరియఁగ
భీరతం గదనం బూనెచ్చెను!
భారతీయుల వేడినెత్తురు
-నాళములఁ బాఱన్.

౧౨

శత్రువీరుల నెల్ల జంపుచు
నెత్తుతేరుల పాఱఁజేసెను!
కాని, యొక్కం జేమి సేయం
-గలఁడు శాత్రువులన్.

౧౩

అంత, సిన్నమనాయఁ డనియెన్న
“ ఆంపు మయ్యా! సమర మిప్పటి.

శటుపిదప, సైన్యంబుఁ గూర్చున్ .
-నరయ రావచ్చున్.

౧౪

అంత వీరుం డాత్మగణమున
“ అక్కటకట ! యి దేటి శౌగ్యము
ఆహవంబునఁ బొరిపోవుట !
-అతులహేయం బొ !

౧౬

దారిలోపల నతనిఁ గొంచిన
వార లెల్లరు, భిష్టతిక్క-న
భీరుఁ డైనాఁ డంచు, హేళన
-సేయ మొదలిడిరీ !

౧౭

సమరభీకరుఁ డైన తిక్కన
సకలమానవులును, హాసింపఁగ,
మాటు పలుకక యూరకుండెను
-కాలబద్ధుం డై !

౧౮

కడ కతని సహధర్మచారిణి
పడఁతికింబలె మజ్జనమునకు

శనుపుముద్దయు నులకమంచముఁ
-బెట్టి హాసియింఁజెన్.

౨౦

వేదకాలమునుండి యుండిన
వీరు లా యాంధ్రులకులంబున,
జనన మొందిన, విశ్రవీనుఁడు !
శౌర్య ముస్సతిల !

౨౧

పౌరు లెల్లఁగఁ దన్నుఁ బలికిన
శలుకు లన్నియు మూలుకు తొచును
బాధఁ బెట్టఁగఁ భోజనమ్మును
-బాసి కరమందున్.

౨౨

భానుకోటి ప్రభావరీప్యత
మైన కొత్తేయము ధరించుక,
బయలువెడలెను నమరభూమికి,
భటులు కొల్వంగ !

౨౩

అంత శాత్రవసంచయమ్ముల
సంతకునిఁ గొనగీ టడంచుచు,

చండభాస్కరుఁ బోలుచుండెను !

- శాత్రవావళికిన్.

౨౪

విప్రవీరుని గీటడంజఁగ
వినుతయశుఁ డాబ్రహ్మరుద్రుఁడు
సితకుఠారముఁ గేల నూఁదుక
చెలఁగ శౌర్యమున !

౨౫

సమదవారణయుగళి పగిదిన్
భయదకంఠీరవములట్టుల
విప్రవీరుఁడు బ్రహ్మరుద్రుఁడు
- వేడ్కఁ బోరి రొగిన్.

౨౬

అంతరిక్షమ్మున సుపర్వలు
అనుషమం బైనట్టి యాలము,
గనుచు విస్మయసంభ్రమంబులఁ
గాంచి గంధరును !

౨౭

కడకు రుద్రుఁడు విప్రవీరుఁడు
గాశ్యపిని బడి పోరి రొక్కట,

ఖడ్గతిక్కన, పాంచభౌతిక
కాయము నివ్వడిచెన్.

౨౮

దివమునం బూవృష్టి గురిసిరి
దేవతలు! మన విప్రవీరుని
దివ్యతేజము లీనమయ్యెను
దేనియందుననో !

౨౯

పూతచరితుఁడు పుణ్యపురుషుఁడు
భూతలంబున ఖడ్గతిక్కన
నిజయశశ్చంద్రికలు దిక్కుల
నెగడుచుండుతను !

౩౦

గరిమమై ముత్యాలనరమున
విరచన మొనరింపఁబడె నీ
విప్రవీరుని దివ్యచరితము
దెలుఁగు లయమునకు !*

---

* ౨, ౧౫, ౧౯ సంఖ్యలక్రింద మండవలసినవి
మాయమైనవి.

గీతావిహారము-౪౩

౧

ఉదయభానుని కిరణములలో
నొదిగియున్న పిలాసము
ముదితమై ప్రాతస్సుగీతా
సదనమందునఁ బొదలెఱుఁ !

౨

చిగురుటాకుల లేతనగవుల,
నెగడు ముగ్ధార్చిస్సులే,
పగలు రేయుయు హృదయగంగము
సొగయఁజేసెడు నొక్కెడఁ.

౩

పూవుగుత్తుల తావులందానఁ
బ్రోవువడు నానందమే
శ్రీవనంతమనోజ్ఞగానముఁ
జేయఁ బ్రేరేపించెరా !

౪

నాదు హృదయానందమునకై
నాదు సంతోషమునకై
గీతములు రచియింపి సతతము
ప్రీతి నాలాపించెదఁ !

ఉషః ప్రబోధము ౪౪

అంబరవిధి కావిహర

కాంచితమగజవిహంగగానరా

వంబులు సీయశోన్మధుర

వంబులు నో క్కెడ మేళవించి, పై

శంబ జనగబులు నిదుర

లక నిడంగొట్టి, పనిత్రమాత్మ పా

దంబులు బూజసేయంగ నో

నర్ప దొరగొను మాంద్రపుత్రకా!

కాతమీస్రతస్విస్వరంగంబులో

జలిచిలిరాగాలవిలసనంబు,

తెలుగుగవిత్వంపుతేటపల్కులలోన

ముసురుకొన్నట్టి సమ్మోహనంబు,

పలనాడువీరగీతులు లంస్య మొసరించు

బలదండ్రునియశశ్రవాభవంబు,

చెలువు బాసిన యోరుంగలుకొటగోడల

వలసించు కానతీయులయశంబు,

నొకట దలపోతగ గోష్ఠ బాష్పధనములు

కనుగైలంకులసారిట నిర్గతము లగును !

మఱచిపోతివి! సీయశోమగజగీతి

జ్ఞప్తి కెలయుంతు నాంద్రయోమాసుపుత్ర!

పరువెత్తినారు! కృపాణానలోకన
 చలితహృద్వృత్తులై శత్రుజనులు,
 వినుతించినారు! నీఘనమలత్రమమును
 మధురగీతములు నామలతాపుష్పము,
 ఆశ్చర్య మొందినా రనుమతిస్సృగ
 తాభిజ్ఞతను గని యానాదములు,
 ధన్యులైనారు! నీధానుశీన్సర్వచేఁ
 బరదేశనానుకూల నరసింహపురు,
 నేఁడిటుల స్మరణమాత్రమై నేగడఁ గాని,
 పొగడఁ దర మాన నీఘనస్వపాదుమాగ్ని,
 దహ్యమానవిరోధి వితానములాడె ?
 మహితచారిత్ర ! శ్రీ యూరప్రమాత్మపుత్ర !
 కృష్ణరాయనియశోగీతికావళిఁ బాఠుఁ
 దుంగభద్రదాంత శృంగగమూల,
 కాకతీయాంధ్రులదీక్ష, యూర్గులుకోట
 రామణీయకమునఁ బ్రామికొనియు,
 చాళుక్యకీర్తికన్యాలునగమనదళు
 గౌతమీవీచికాఘాత ముదయ్య;
 బాబ్బిలికోటలోఁ బారుషజ్వలనదళు
 జంగాలకథల విశ్రాంతి నొందె,
 వీరపలనాడుశోభావివిక్త మగుచు
 నశ్రులఁ దొరంగఁజేసెడు సఖియుగళి

స్మృతికిఁ దెమ్ము ! భవశ్శూన్యవివేకతత్వము
మహితచారిత్ర ! శ్రీమూంధ్రమాతృపుత్ర !

కుసుమగుచ్ఛములలోఁ గ్రొందేనెఁ జిలికిరిచు
కవితారభటియందుఁ గమ్మోదనము,

వీరారిమానసవిదధన మొసరించు

విక్రమలక్ష్మీ వివిత్రపూజ,

శారదాంబావిశిష్యమానములుఁ దాల్చు

మంజుల సంగీత మధురిమంబుఁ,

గోటగోడలపై నెఁ గొల్లదనము గుల్కు

లాలితశిల్పకళాసటిమము,

నెడఁదఁ నలపోసి, కాళంపుఁగడిమిచేత

దాన్యసిహితము లైన చిత్తములలోన

వెల్లువగ శౌర్యబీజాలు జల్లు మయ్య !

మహితచారిత్ర ! శ్రీమూంధ్రమాతృపుత్ర !

డంబు మీఁది తారకాధ్వంసనందుఁ

గురిసెదరు ! దేవతావల్లి విరులవాస,

విప్రసంతతు లంశీవివ్రగీతి

నాలపింతురు ! శుభ మగు నాంధ్రతనయ !

భాషాసాంత్వనము ౪౫

కన్నులగొలఁకులు నశ్రు లుద్ధరించు బుద్ధి
దిక్కు లేనట్లునోతెఱచుకొనిన నేలూ?
ముకుళితకరారవిగల్గిల్ల ముసుముసినను
ననుగుబుడుపల బయనినాదాల్చి వినుము !

చాళుక్యరాజ్యస్వజ్ఞ భల్ వినుచి
నెలరువఁ దొట్టొల్తు నెలరినాపు !

పెన్నానదీమనశ్చీరణసగీశముల్
పొలయంగఁ ననువానఁ గులికినాపు !

రెడ్డిరాజుల నగరీజయభుంధికల్
తనర భోగంబుల నెనసినాపు !

స్వాతంత్ర్యచల్లకీర్తనాసాహస్యానముల్
చిగిరినా గీర్తితో నెగరినాపు !

ఆంధ్రరాజ్యకర్ణాటసింహాసనమున
నర్తనంబుల నొకట నొసర్చినాపు !
వలదు వలవంత నిటు నశ్రుపులు పెరిగె
నమలసద్గుణశ్రేణి ! శ్రీమహాంధ్రవాణి !

సంస్కృతాంధ్రంబుల సమ్మేళనముఁ జేసి
రసమంజులత్వమ్ము నొనఁగ నొకఁడు

పోలుఁగుఁడైతఁలలోన దీఁడుకొనినయట్టి
 పచ్చితేనియలఁ జూపిచ్చె నొకఁడు,
 భక్తిచేఁ బారనశోక్తులఁ బలికించి,
 నిన్నూరడించె మనోమి యొకఁడు,
 నవరత్నములఁ బోషణముఁ జేసి గ్రంథాల్లి
 రచియింపఁజేసెను రాజొకఁడు,
 బాల్యమునుగోలఁ గడిచినగదలపేర్చి
 నెనక మొనఁగితి, నేటి కిట్లైనదావోత
 నుమ్మలిక నొంద నేల నోయిమ్మెలఁడి!
 ఊరడిలు మాంధ్రవాగీశ్వరీ! రయంబ!
 భృంగీసముత్క-రసంగీతమును బోలె
 భావగీతికల పితాన మొలయ,
 సన్మృత్యుస్తామంజులంబులఁ గలిగిత
 సుపిష్టార్థ మూహసరసియు పొరయ,
 శారికాగానన సారణమ్ము విధాన
 ముత్యాలసరముల ముయపు నింప,
 సెలదోటి జలిలిలియులిపులయ స్తోష్ణ
 మాధురీరసగతు ల్మలసికొనఁగఁ,
 గెలస మంగళవాద్యముల్ సొలపు నింపఁ
 జూరగీతారవంజులు మామ్రమాయ

నరుగుదెంచుచునున్నారెందుగుసుతులు,
శోక మొందకు మాంధ్రభాషా గుమూసి !

పావనమైన యీయుదయ

భాస్కరు నూత్న మయూఖి పాల్గొ
స్తావిత మయ్యెఁజో ! దిగిభ

బంధుర తావకసద్యశంఘ; క్రొం
దావి తలిర్చె మంజుకవి

తాసుమదామములందు నాంధ్రభా
షావనజాయతాక్షి ! శుభ

సంతతి సంఘెదు గాసి వినుమా !

తెలుఁగుపాట ౪౬

చిటుతరంగాల సృత్యమాధురు తెలర్ప
గాన మొసరించు కృష్ణవేణీ సవీస
ఫేసహాసము నాంధ్రుల నిఱికితనము
చూచియేయే మొ? యదియునుజోద్యమగును.

అంత మఱ పేమి సీకు, వియత్తలాసం
బూరటిల్లు చతుశ్యయశోగవంబు
సన్నపార్యుని కైతవిన్నాణములను
మురుసుకొనుచున్న సముఁగ వేమాయి సీపు!

అదిగో! విసంబడు కాకతీఁగూంధవీర
పటహానిస్సాణసముదతస్సుటగవంబు,
అవి బెరసి మారుమ్రోఁగు నిద్యాపతికవి
కైతతునుకలలోలం బూత పూచి.

ఆతఁ డెవఁగో! మొఱుంగుదు నఁగ్య! అతఁడె
తుంగభద్రా పవిత్రతరంగ భంగ
నదితఱ్ఱి గుఱ్ఱాబ్జము పొదలుచుండె
శారదారమ్యహాసవిస్సారి మూర్తి.

ఇదియె బ్రహ్మము, తొన్రము నిదిమెయనుచు
కత్తి త్రిప్పెను ఖిగ్గతిక్కన్నగారు.

నేటితోఁ గ్రుంగిపోవుఁ బోలేటిలోన
 కాటమమహీను గర్వజంక్షుకాట మెల్లఁ
 తెలుఁగుకైతలు నొనసిన తీయఁదనము
 తెలుఁగుకత్తులు మోసిన పుణకదింపు
 తెలుఁగుపాటలలోనఁ బ్రతిధ్వనింపి
 ఇగురువెట్టెడు నామ్రమాడు తుడఁచ నూడఁ
 నీమనములోనఁ జూచుకొమ్మ నూనఁబోయి
 లాంధ్రపురుషులు చెయ్యిలు, య్యటగ్గ నీగు
 వినఁబడుట లేదె ? యూధులు విజయభేరి
 కకుభమస్తోభనద్రవః కర్మ-శంఖు !

రాధ ౪౭

తఱిసి వెన్నెలమీఁగడ కరడులగుడు
నవ్వుకొన్నది ప్రకృతి విన్నాణములను
నన్నుఁ గికురించి యెగట నున్నదియు కాని
విసంబడుచు నున్నదోయి ! నీవేణుగీతి!

చిగురునగజలలోన దాచికొనినట్టి
ఈశరత్పర్వగీగర్భమేని నీను
పోకఁ దెలుపదట ! విరహాకులితను
నన్ను నలయుండ నగునురా ! సందశసయ !

నీదు పిల్లనగ్రోవిలో నిగ్గుతేరి
నట్టికొందేనె విరహపుటగ్నిగీలి
కలగు నాజ్యమ నామ్యుఁబో ! కానినదాని
తస్యనెడ ముగిసెదయును బిగ్గలగు విరహు.

సొబగు లల్లిస కమ్మని సొలసిగూఁచు
నేణుగీతంబు రాగరసానుభూతిఁ
బొందుగు లేదూడ లన్నియు నిదనదోయి
తల్లిపాల్ట్రొవనట ! మధోదాకుఘోర !

మొయిలుతరంగల దాగుడుమూఁత లాడు
జాబిలిపెలుంగులకు నిగ్గు సంతరించు

నాదరస్మేరకౌముదిః ప్రోద్బుధాః
విరళి చీకట్లు విరియింపవే మనోజ్ఞ !

నీవు నేనును నొకటయి ఈవిశ్వా
మాకసంబునఁ దాగె నాడుకొనును
మబ్బులో మబ్బులవిధాన మారిపోయి
పోవుదము రమ్మ ! న్యోమవీధీనిహ్నులు !

శైశవలీల ౪౮

పిల్లతరంగల ముద్దులాడే
చల్లగాడుపు నీచుచుండెను
మల్లెమొల్లల కమ్మతాసలు
అల్లుకొనె నాతొంటలో.

సందువెన్నెల లేతనవ్వుల
బ్రకృతికామిని, 'శాంతియు' వను
నిండి తొరంగే ప్రేమరసమును
నింపుచుండెను గొల్లగా!

బుజముసందున చిట్టిపాపము
పోరు వెట్టుచు నుండ నూనిడ
బలుకు చుండెను మాతృదేవత
తొలకు ప్రేమిడి వెల్లువకా.

ఏడువకు నా చిట్టిపాపా!
ఏడువకు రత్నాలతండ్రీ!
ఏడువకు నా కడుపుగంటా!
ఏడువకురా నాయనా!

ఆకసంబునఁ జూచినావా!
ఆడుకొనుచున్నాఁడు చంద్రుఁడు
మబ్బుపిల్లలతోడ దాఁగుడు
మూలఁ గనుఁగొను భాగ్యమా!

ముఖమునందునఁ జిత్రభావము
ముమ్మరింపఁగ మెల్లపూవులు
కమ్మనగవుల చిట్టిపానఁడు

మఱచె దుఃఖము సంగతయున్.

తీపితేనెలప్రాపు చెందే
చూపులను గల కమ్మననమును
ఆ పసిఁడిమైతఱుకుపెంపులు
ఆవరింపఁగ మెల్లఁగా.

వచ్చియును రాసట్టిపలుకులు
నచ్చియును మాటచేడ దొడఁగెను
పలుకుపలుకునఁ దొలుచునప్పుడు
టలల మునిఁగెను మాతయున్.

‘బువ్వ తిన్నా ! చందమామా !
నవ్వుతున్నా వెందుకోయీ !
రివ్వురివ్వున యెగిరి వస్తా
ఆడుకొందామా ! పాటలు
పాడుకొందామా !

కాళ్ల గజ్జెలు కట్టుకోనీ
మల్లె పూవులు సట్టుకోనీ
ఘల్లుఘల్లు మటంచు వస్తా
ఆడుకొందామా ! పాటలు
పాడుకొందామా !

-నుక్క-సిల్లులు, ముచ్చుసిల్లులు
 ఇక్క-డికి నస్తాము అంటే,
 ఇక్క-డికి నువుగూడ రారా
 అక్క డున్నట్లే !

లేడిసిల్లును తోడు తీసుక
 లేచిరారా చందమామా !
 చూడతో మాగుంటిముందగ
 ఆడుకొందాము !

ఈవిధమునగ నిన్న పాశండు
 పాననంతా గొండవతోడ
 చెప్పటకు శక్యము గానీ
 చిన్మయానందము నొందెన్.

కష్ట మెఱుంగని అననిహృదయము
 క్రమ్ముకొనె నానంద యుక్తే,
 తల్లియును నాశ్చర్య ముగిసుచు
 నన్మయం నొందెన్.

దుఃఖమయమూ యీబగర్తున
 తూగి యాడే హృదయకందము
 మాయ నెఱుంగని చిన్మయపాపలు
 మధురమధురనవాణియే !

దీపావళి నాఁడు ౩౯

౧

అదిగో ! మావీరమాన, విదూష్యగావే
 శీమనోహర స్మశ్యపాళిన్ నడించు
 నాపె సదనూపురాంగళి స్నాపితములు
 కింకిణీనిస్వసంబులు క్రేళ్లు గాఁడు.

అంత గర్వము, తనకు నీ ప్రసవాఁడు
 మూఁడులోకాల లేఁడనన్నాఁడు భార !

క్రూరనరకాసురుండు విస్ఫారణింబు,
 నేటితో గర్వ ముర్విని దాఁకిపోయె.

మా భరతమాత, తనయంశమగదా నిలుప
 వచ్చుచున్నది కృష్ణుని వలపులాఁడి ;
 ఓహో ! త్రిజగత్ప్రయాపిని ! ఆహరించి
 నావు ప్రాసంచికపు శౌర్యనాదములను.

మధురతనుమూర్తి సత్యభామావధూని
 కఱకుతరవారి బెడిదగపుగొల్లపుచేత
 మడిసినాఁడట, యమరసామ్రాజ్య మెల్లఁ
 గొల్ల వెట్టిన యసుర, కూర్కోల్ల సిగ్గుఁడు.

కమ్రసంతానకుసుమనిర్గతసుగభిభ
 మారుతము స్తంభితంబు నీక్రూరుదలన

ఇంత తల కెక్కె- బాగ రెనఁజేని బాగు

పడిరె దివ్యలక్రూరత నొడుచువారు !

మూఁడులోకాలవేలుపు, మోహనాచ్ఛ

నీలతనుమూర్తి, బాలగోపాలకుండు,

పాడె నాఁడప్పుడుదితసంగ్రభమవికీర్య

మాణజగదేకనన్యకభ్యాసగీతి !

అపుడు మానల్లి, పీఠతావిపులమూర్తి

కరుడుగట్టిన పొరుషస్ఫురణ మయ్యె,

పాపములు పగడినవి, తరవారికోత

క్రూరనరకాసురాధముఁ గోరుకొనియె.

అదిగొ ! చూచిరె, వియదంగణాంతరమునఁ

గుసుమనర్జము, నస్పరఃకోమలాంగి

నర్థనమ్మను బాలుచు నానందభగిని !

మీకు వినబడలేద! త్రిలోకగురుని
 యాజ్ఞ జనులార! ప్రాణరక్షాచరమగుచు
 మారుతగులతో స్నానమాడి, ముక్త్యు
 డయ్య నీరాజునగులు సత్యాబగొలుగు!
 వాడు పూర్వపు పుణ్యప్రభవ విశేష
 మూడుపల్లోకాల గీర్తి గన్నాడు భరిత!
 లాటితనటీర కాష్ఠమాలలను బోర్చి
 తగులబెట్టుచు నున్నారెవ్వ ప్రీతి.

మా భరతమాత, తన పీఠమస్థానమూర్తి
 సత్యభామను నొడియగదా సంగతిగిది,
 చూపుచున్నది కనినార సోయగములు
 చూచులే మీ హృదయరలోకసములు!
 ఆపెకత్తులమెఱపు యోగ్యుని జగత్తు
 నెకు భయమవహ మూచు దెసర్పుచుండ
 విశ్వము సదిగిచు భారతవిజయభేరి
 మ్రోగుచున్నది హృదయగూర్జరములమంద.

విశ్వమాత ౫౦

ఆశాపూరితమైన నీమధురవీ

తారాసముల్ మాకు నీ

దేశం బిచ్చెడు, నీమహంగమృదుగీ

తిస్సీతు లొక్కంగ మా

యాశల్ నీపదపంకజధ్వనితదీ

స్వత్కిరికణేనాదమం

దే హోభిం చెడుఁ బండి, సుతతము మా

ధ్వదిస్యమాధుర్యమా !

నన్యలక్షీమ్ముఖాంచలహానరేఖలో

నీ ముఖార్చిస్సులు నెలఁపుకొనియు,

ఫలియించిన రసాలపాదస్రజేణిలో

నీ కమ్మంబునములు నిగ్గితేదో

మీదలి తేనితరంగపీఠారవంజులో

నీదు పావిత్ర్యసందేశ ములిక

నత్ర భుజుగదిమహాభరాత్ర కూటములందు

నీ సరార్థ్యత్రాభల్ నిగిడికొనియు,

నచ్చుచున్నాము దేవి ! భవన్ముఖాబ్జ

కందలితహాసవిషయరాగములు గ్రోల

నంజలిపుటలు లియ్యని ఆవరింపు

నిండియున్నది నేడికన్నీరికితోడ.

మంజరి :

మా స్వధర్మము మేము మఱచిపోయితిమి!
అంతమే లేనిమోహాంధంబునందెను.

*

*

*

ఎండమావుల నీర మెండిపోయినది !
గగనప్రసూన రాగములు తూలినవి !
మాయమ్మ! నీ పాదమధురదీధితులు
తేలిపోయినవి మాదృక్కులలోన
వచ్చుచున్నాము నేవాసరిష్టంగ
హృదయపూజాసుమం బిచ్చుకొనంగ,
మా స్వధర్మము మేము మఱచిపోలేదు !

పినతండ్రికి గీత

కాలశాగముఁ డిట్లు లకాలవృత్తు
నాదములు చిమ్మిపోయె, నానాటిప్రాణు
నేటిజన్మకు బుణము పొదితిమి నీకు
తరిపోయె నీనాటిప్రాణిపులందు.
నీవు నడచిన భావమందిరిములందు
స్ఫూటికొనెలమధురహాసము లెక్క
నైన్యమే లేదు ! నీ వదనములోని
కళలు సంగ్రహవిప్రరాగములునున్ను !
మామకీనము సంస్మృతిమందిరమున
వెలుగుదువుగాత ! ప్రాగ్విశాఖకాంత
రాళనీ గేజబంధువిరాజమాన
శ్రమసౌనర్లదివ్యరాగములు పోలుక.

మహాకవి కాళిదాసు ౫౨

ఏయమూల్యదినరజుల సీయసంత
ప్రేమవాహినిలోఁ గనితా మధురిమ
మారుమ్రోఁగి దిశాంత గంభీరతావ
ప్రణవమాధుర్యసీమలఁ బల్లటించె?
క్రొత్తనునునమ్మిపూవుఁజేకులను సోస
లైన యీశచ్చితేనియ లాహరించి,
ఎంత మాధుర్యపాకము నిచ్చినావు?
ఎంత తీయఁదనాలు వర్షించినావు?
భృంగ మెఱుఁగనితేనెతీపిని, సగిమ
శమ్ము గ్రోలనికుసుమము కమ్మఁదనము
తెలిసికొన్నావు నీవంటి దివ్యమూర్తి
కానఁబడలేదు మూడులోకాల మాకు...

సమర్పణము ౫౩

వీధివీధుల మధురలో వెదకినాను
కానబడ వేమి ! నల్లపీకాంత ! నీవు
నా సమస్తము నీ కర్పణంబుఁ జేసి
నే ననెడునస్తువే లేక నిలిచియుంటి.

అనుభవింపు యధోచ్ఛ్వాస నాశ్మనాథ !
నీ భుజాంబుజరమణ బుగ్గించుకొనుము
కఠినచుంబునక్రీడలు గారవిందు
మింతకంటె కానలసిన దేమి ? నాకు.

నీ సదాబ్జమూలంబున నిలిపినాను
నీ విపంచిక దీని నదించుకొనుము,
తంత్రు లెడలింపు కాని గీతగ పాదము
కలిసికొమ్ము ! మహాప్రభూ ! గళమునందు.

మావటిఁదును దేవుఁడే ! ౫౪

గుడిసె

జగతిఁ బాలుపాని నస్తుసంచయము తెల్ల
నామహాత్ముని రామశీయకము లగును,
జంగమస్థావరం బైన సర్వస్వస్థి
నాపరంథామురూపమే యగుఁ గుమార!
శిష్యుఁ డాలించె నీవచశ్రేణికలను,
గాని దాసఁగలట్టి భావానురూప
మర్థము గ్రహింపలేడ, వైవాను గతిని
పోవుచుండె నతం డొకపురము నీధి.

వానికెదురుగ నొక మత్తవారణంబు
సరసగంభీరగమనప్రసక్తి యుసఁగ
వచ్చుచున్నది! మావటివాడు శిష్యుఁ
దొలఁగు తొలఁగనిపెద్దగొంతున వచించె.
‘నేను తొలఁగను ! లోకము తేనిశక్తి
నుద్యవిల్లి ప్రకాశించి యొకట మ్రుగ్గు
నామహాత్ముఁడు భగవానుఁ డరయనేను
ఈసమస్తము నాలీలమో తలిర్చు.

ఈమదేభము భగవానుఁ డేనుగూడ
దేవుఁడను; దేవుడే తను దెగడికొనునా?

భయ మి కే' అని శిష్యుడను ప్రతిపాదన 'తె
గదలకుండెను చాజమార్గంబునందడు.

చగడ వేదగడతుండను ప్ర వాంఛనమున
జర్జరీకృత మెయ్యె నాజడు సితనుభు
వెట్టులొ పోస్పరిల్లి తా క్రిగినాడను
గురుని పాదాంబుజములందు గుండ్లు వేగ.

'ఓ గురూత్తమ! భగవానుడ మహిమగల
నందయను నామహాశిష్యుడడ గురు నాచిరిచి
గీర అని యాకథానక మెనంగింబలుక'
లేతచిరుసవ్వు నెమ్మొము మృత్యు లట్టి
అగును! సర్వము నాతని యద్భుతంబు
సీవు దేవుడవ కరిజేవమూర్తి
'మావలకీడును దేవుడవ' సీవు దేవు
మూట దప్పితి గొప్పన ముని పండితు.'

శిష్యునిమనంబు ప్రాతగృహితజతేజ
బంధురోచిస్సులగడనడ ప్రభుమిగొనిము
మలముపర్వతకూటనైర్మల్యవాయు
భావేతులందడు పరిరంగాలు కళము అతి.

71

భావమధురంపుత్రాత్మక-లంక-జం

కాటముగా వెలి దార్పు నార ! నీ
దౌ మనముం గనుంగొనెడు

సట్టికలు శుష్కమనస్కు-తాననగి ?

చింతను సంతసంబు విస

సింఁచుచు నుండిను గర్క-శోభల

స్వాంతము వెన్నయుంబలె నె

నంగు మృదూత్వముం దాటించుకొని
స్వగతుని తీర్ణతాపముయు

చల్లదనంబును గొల్లలండు జం !

సుంత భవత్కవిత్వసుధ

సోఁకినమాత్రం గవీంద్రశేఖర !

ఏమృదూభావ వీచినల

కిక్క-దము నీ హృదయముంబుజులు, లం

దే మధువాహినీస్రవణ

మిథ్యసుగీతులు పల్లివారినో,

నీమనముం గనుంగొనెదగ

నేనుతనగి పెరివార లల్లిసి

చీమృదూగీతి కర్ణము వ

చింతచరనాల్లులు తక్క-నక్క-నీ !

అలగు నొక్క-న నీహృదయ ప్రవృత్తి

చిగురునునుసోయగింబులు చివ్వగొట్టి,

ఒకటఁ పాపానరూపనస్థిరార్థి నమః
తనరు నీరీతి భావనానందస్వగతులు.

నీవు ముఖాంతరజేసి భాష్యాపరామృతములు
పాఠకువికస్వరూపకసంకలనములు!

హర్ష మొంది రచింపువే నపుడే నిలుచు
నాచరణము స్థకంబు లోమాంచవచ్చున్.

ఆత్మఁ బంధించు శైలము లధిగమించి
స్వైరవిహృతి భవత్కవితారసార్థి
తొలఁకఁజేసెడు స్వీయమాధుర్యలావారి
భూమితలమున సమృతముల్ పుండగించు.

పసిపాప ౫౬

ముత్తేములు గ్రుమ్మరించు నీముద్దనగల్గు
ఘోర సంసార దుఃఖ నివారకంబు !
అకలుషిత తావకీన దృగంచలాద్వి
కస్త్వతమన విపాటన కారణంబు !

పదముల వచింపరానట్టి భావచయము
నలంతి జిలిబిలిపలుకులు వెలువరించి
పారమే లేని సంతోషవారిచాటి
మునుఁగు పసిపాప ధన్యతముగడ పేడ !

లాలిత భవన్మనోహర షోలిలోనఁ
గాగితపుఁబూలు దారకాగణము లనుచు
చిన్మయానంద మొందెడు చిలుత పాప !
వివిధదుఃఖావిలంబు నీవిశ్వమందా
చిందావారఁగఁ జేయు మానందవృష్టి.

చిగురుఁబసిమేని నిర్దంపుఁజెన్ను తొలఁగ
నాట లాడుము ! నా వరహాలతగ్రుడి !
తస్మయాత నొంది జంగమ స్థానర మగు
జగతి, ఆనందతాండవోత్సవము నలుప.

తేనియల కమ్మఁదనములఁ దెగడిపైచి
జాలువా రెడు నీవచన్సరళసవ్య
మధురమధు సేవనంబున మామకాశ్మ
భావసీచీరవంబులోఁ బల్లవించు.

ప్రకృతిభోభలో నీవు ౫౦

ఉదయాచలంబులో గడియింపినట్టి
కెంపుఁజాయలలోన ముప్పు సొంపెనంట !
లేతసూర్యునవాంశు వ్రాతమ్ములలోన
దోబూచు లాడుచుఁ దూరఁగఱింపనంట !
మొగిలుపండులలోన ముగుదనోఁడుగఁము
వెలిఁ దార్చు మొఱపుఁదీవియ నోప్పెనంట !
చంద్రోదయారంభ సాగదనదీని
నానందగీతుల నణఁగి యున్నదంట !
సదమల శ్లోత్సాన్నిత్ర సౌరమునందు
శైత్యసంపదలో నెసంగు చున్నదంట !
నీ మనోహరరాసరామణీయకము
నవసవానంద సౌందర్యలలితము,
హృదయముఁ ననియించు నెనకమా పిల్గి
కవితను నల్లించు కల్పనాశక్తి.

ప్రళయమూర్తి శిర

ఇది విలయకాలమేమయి నన్ను
జంజంగలదేమి? కాని నిలింపభూజ
మాధురీసీదులందున మఱిగియున్న
ఈ ప్రసూనసంపదలనము నెటు నొనర్చు?

ఇది విలయకాల బడబడమేని, నిద్రగా
సంద్రమును ద్రావుఁగాని యాసాగరిమిను
సంత మెఱుఁగని గానము ల్లుచ్చుచుండు
నీవిషంచిక నెటు శిథిలింపఁగలదు?

ఇది విలయదుద్రనాట్యమయేని నన్ను
గజగజ వడంకఁజేయఁగఁ గలదుగాని
నాట్యకారణ మొనఁచునందనీణఁ
దంత్రీ నొక టినిఁ జలియింపఁ ననరదటవె?

ప రిణ తి శీఁ

౧

దట్టపు మొగిల్లు క్రమ్మి పద్మప్రసూని
నొక్క గేఖగో వెలిఁ బర్వ నోనీసె.

*

*

*

మఱల నుదఁబుంపఁజోడు పద్మమణి రాజు
ఎల్లకాల మీగతినఁ జరించు మఱు
లీ చిఱుతవానకాబ్బల నీనఁగిలసె
గాలితాఁకున నాదునొక లివి యుల్ల
తలఁచితి నెడంద నీగతి తలఁపుఁబూలు
వేసములు కట్టు శైశవవీధులందు !

౨

కాలవాహినీ తుభితకల్లోలధారిఁ
గొట్టుకొనిపోతి నిచటకు దట్ట మున
మబ్బుతెరలోన నంశుమన్మధురకాంతి
వెలుఁగుచు నె యున్న దని హర్ష పులకతుఁడను !

జీర్ణగృహము ౬౦

నిపుడు కట్టిరో ! నాకు లే దోలుక మాగ్న
హంబు తాతలు ముత్తాత లుదుతాత
నవ్వి, యోడ్చి, పెగ్లడి సంతతులను గని
పరువు లెత్తిరి కానిగర్భమునయగదు !

చిన్నతనమునఁ దల్లులకన్న ప్రేమ
మెలయ నల్లారు ముద్దుగా పెరిగిపెరిగి,
పెద్దవా రయి, ప్రియరాండ్రప్రేమఁ గ్రోలి,
కడిది నార్ధకృభారముఁ గాంచినారు !

అదినంబులనాటి గృహంబు, నేడు
శిథిలకుడ్యంబు రూపక చిన్న తరిగె,
సమిథమైన జరాభార మానహించి
భూమిశలమందునకా బడిపోవునోట !

నేడు నోము తనంతరనిలయమగుదు
నిలబడితి నేను—మాయల్లు పలికె నిల్లు
‘ఓ నురాళామనస్వి ! నీ వుచ్చిపోకు
కొనుకొనియుండు ! కానిగర్భమునోట !

జీవనపాత్ర ౬౦

అమృతకలశము నెత్తి యూర్జమునఁబాసఁగి

బెట్టుకొందునా పోతా? నాపెదవులు నది

చేయి కరిపించి తస్మధునీకరములు

తొరఁగి యుర్విపై వ్యర్థమై ఘోరి గతియు.

ఆనవము నిట్టిలేఁ బరప్రసూకొనుచుఁ

ద్రాగలేన శీకరమేని, దద్దరిల్లి

పోవుచుండు నీయత్నముతో, పిఱికిన

గాఢనైదాఘ భాగినాగ్రములు నేరగి.

ఒలికినసుధాంబు లొలుకఁగ నున్న సుధము

జీర్ణ మగుచుండ నిష్పలు చగుగు ముగిసి

తెండలందున నీపాత్ర యుగిరిపోయి

వ్యర్థ ఘానేమి? స్వామి! నాప్రాణ మడలు!

నీకృపాంబులఁ బ్రాత్రు నింక జేని

నార్చుకొనెద నీయుగదాహంబు, లేక

త్రాఁగెదవ యేమి? శోకవిద్ధంబు టైన

యీయనాథదుఃఖాశ్రువు లో యనంగ!

అడవి త్రోవలో ౬౨

ఈ మనోహరవృక్షాగ్రసీమలందు
భానరాగాలు తీయు నీవరభృతంబు
త్రోడ దిన్యమరందవీధులకుఁ బోయి,
మలయవాయుతరంగాలఁ గలసిపోదు!

అంటెనిసంతన నసివాడు నలరు నౌచు
మోసలందుఁ బరీమళమ్ములు వెలార్చి
త్రోడిపూవులత్రోడ నే వాడిపోయి
ధరణి బ్రుంగిన జన్మసార్థకము నాకు !

సరిమళసనాధవివిధపుష్పములలోని
తన్మనోహరవాసనాంతర సదృశంబు
లందు విహరించుతుమ్మెద నైతి నేని,
ఈ శరీరంబుత్రోడ నా కేమి చింత ?

శరుణపేశల పుష్పమంజరులయందుఁ
సమృతస-ర్గనోత్సవముల నభ్యసించి
పాడుకొందును ప్రణయవిహించిఁ దాల్చి
అంతు లేని యూనందనసౌధమూర్తి !

విశ్వనాట్యము ౬౩

ఎవ్వ రీన_ర్థనంబు గావిండువాడు ?

అంతు లేని యేకాలమునందు గీని

మొదలు పెట్టిన మాధుర్యమూ_ర్థ మునందు" ?

పాలనడలితరంగాలఁ జేలి చూచి

బాడబవిమాగ్ని గీలఁబడు బ్రజ్వలి" అని

అతిసముత్తంగభూమి_స్థ మధిగమించి

ఫణి_ఫణాచయరత్న సంగ ద స్పృశింప

ఎవ్వ రీన_ర్థనంబు గావిండువాడు ?

అంతు లేని యేకాలమునందు గీని

మొదలు పెట్టిన మాధుర్యమూ_ర్థ మునందు" ?

అంతమే లేని యాన_ర్థనాశిరఃపాత

ణన్మనోహర కింకిణీనాద మటగ",

వినఁబడి వినఁబడద శ్రవణోపేధులందు !

ఎవ్వ రీన_ర్థనంబు గావిండువాడు ?

మలయ_శైలపతీర_నై ర్భ్యూషాయు

భంగములయందుఁ జంద్రవహః సరవసా_ధౌత

సవసుధాస్నిగ్ధకిరణసంతతులందుడు

మెఱసి, తరుకుతరు క్క_ని పొరలు గట్ట"

నీ యనారతాష్టాసహకా యిద్ధదీప్తి
 నీ మహానాట్యరాగమో ? యెన్వఁ జెలుఁగు?

నేని వ్రాలిన ప్లుండెడు నింగిమీఁద
 మబ్బురేకల పేరమాఱు పుణఁగియుండి
 అల్లఁ బ్రాచీనతీవదనాంగళమున
 రాగములు క్రమ్ము నెవనిసార్యాత్మభోధ !

* * *

అదిగో ! విసవచ్చు చారకాభిధమునుండి
 నేన యానందమూర్తిని, నిఖిలవిశ్వ
 నాట్యకర్తను నావదనప్రభూత
 మంజులస్మేర రాగవై ర్మల్యమందు
 సఖిలవిశ్వజీవనగీతి ఆశ్రయించు !

నేన యానందమూర్తిని, నిఖిలజీవ
 రాసులందు సనంతమై మోసు లెట్లు
 నామనోఽనంద మది, వసంతసుకుమార
 మధురమాకందపీఠుల, సుధలు ప్రాకు
 కన్నెకోయిల ప్రేమరాగాల నిండు !

అదిగో ! విసవచ్చు సంద్రపుటలలపైస
 చెప్పరాని మాధుర్యపుంజీభవస్మ
 నోహరానందసర్తనానూసగతులు.

ద్విగంతరాశంబులఁ దెరలినచ్చి
తేనె లొలి కెడుమధురగీతికలు నేను !
నీ విషాదాశ్రుకళికలు నొనరించి
నీవు నే నయి పోయెడు నేను నేను !

ఈమహాసర్థసంబుఁ గావించుచున్నాఁ
బార మంటదు దీనిప్తభవ మి దేము ?
ఎఱుంగవలె ననుకోరిక యేల నాకు,
నేను నే నయి నాలోన నీ లులుగలు !

నాజీవములో ౬౪

నను వీడందగదే ! మనోహరి ! యుగాం

తవ్యాస్తమందానిలం

దునఁ జాంపేయపరీమళగ్రహణన

మౌదంబునన్ మున్లిపో

యినదాకన్ - సొగయించు నీముఖము నా

యీప్రాణవాతంబులం

దునఁ దూఁగాడడు, నిన్ను నే విడను న

న్నం వీడకే మోహిసి !

ప్రకృతికమనీయరుచుల నాభావవీధిఁ

బొంగిపోయెను ని నీడి పోవలేను !

సానమస్తము నీ కిచ్చి నవ్యహేమ

కలశమధుగీతికలు పాడ నలపు నాకు !

నేను మాకందమూర్తిని, నీనవీన

సంచమన్వరలోభిన్ బావగీత

కినలములఁ బేర్చితిని వానిఁ గనరికొట్టి

నాదు కన్నీటికాల్వలో నీదఁబోకు !

కనులఁ జీల్చెడు నేభయంకరతమిద్ర

పుంజములయందు మాయ మైపోయెదనొకొ ?

ఈ మహాదుఃఖమున దహియించుచుంటి,

నీవు నను నీడి పోకుము ! జీవధనమ !

భవిష్యత్తు ౬౫

ఎన్ని పికములు నే పాడుకొన్నా పాట
లిదివరకే పాడుకొన్నది నీకు నా ? నీను
పాడుకొను చుగడుటను గాని పాటలొక్క
మంచి చెడ్డలొగూర్చి యూరినదేలేదు !

ఈ వసంతము గడచి నాహ్వానమునీమఁ
గారుచీకట్లు మూరినకాలమగును
పాట లన్నియుఁ గడు సుఖభవము చెరిది
మరలి వచ్చు నేమో ? నాసమాధి నుడు !

సాయంత్రము ౬౬

చీవవాహినీ-చలితపీచీవితాన
ముల శ్రమంపడి యున్నముముశ్శువునలె
పవలు తిగుగాడి మేతకై పక్షిజాల
మరుగుచున్నది నీయనీడంగణములు.

విశ్వ మానహించిన మహావిద్యుదర్చి
కారుచీకట్లకొండలో కాలు వేట్ట!
విస్తృతజగత్ప్రవృత్తి, నివృత్తివిషయ
ప్రహ్లాదోబంధులోనలె బొమ్మవేసి!

మాయూనితో ౬౭

ఎస్పెరొ!... విస్కొలించితి! నన్నినాని
లో గళించెను! దేవతాలోకవిద్య
తుం డగునవాడవులోలె నాగుహ్నానమును
బ్రజ్జలించెడు నిపుడు పాపమునవహించి-

మాయ నెలుగగెన పాపము! మనసులోన
నాటిచెలికాండ్రు వారలలోకి గుండు
సాటలలొమూడుజగములున్ భయవాద్య
దేలిపోయిన లెక్కలేదే! నిజగిలు!

తైశవస్వర్గనేతలమై, శనైరు
దన్మరుత్తుల మాపల్లెతరులలోన
నూడలందు డోలాకేళి నూగినాము!
ఏమి యేమైన నెవ్వరి కేమి లెక్క!

ఆడుకొని, ఆడుకొని, నడు సరిసిపోయి
ఆతటాకశైత్యాంబున లగది వింటి
మమృతగీతులు హృదయరాగములలోన-

మాదు క్రీడాసరత్వ సమ్మదములోన
భాగములు పంచుకొన్న యీపల్లెతరులు

నేటికిని మాదు శీర్ణసగభిన్న దివ్య
రాగములు: బ్రహ్మరసము లూడు.

శనులు పైరచి సారించితి, కానబడును
యేమొ యని వద్దివండు! నాయీహృదంత
రాళనై రాశ్యబంధురనీలమేఘ
పటలిలో దివ్యదీప్తుల త్రుటియ లేదు!

నివేదనము ౬౮

హాసము

నా భుజారక్ష నందిన నాభిమనము
 లందు ధర్మదేవత సమయమున మ్రోయు
 నాకు వినిపించె నని నేమి లోకనానా
 దివ్యసరిమిస్తులలోనలం ద్రోసివలెనను.

హాసము

నా సమస్తము నీసమతాసహ్యమున
 కోమలంబుజవీధి సరిమొనెచు,
 రిక్త మైయున్న హస్తనారిమయగుణము
 చూపుకొందును నా జగన్నాథుని !

నాని

పాలసంద్రంబులోనలం ద్రోసి నాభి
 అమృతవారాన్ని ధులం దగంగములు త్రోసి
 కూడుకొని యున్న నాపాటం బి"డుకొను
 నా జగన్నాథపాదనీరేజమందు !

భగీరథుఁడు ౬౬

౧

ఆ భగీరథు భ్రాకుటిపీఠీభసితము
లోనఁ జంద్రమః కాంతివల్లులు చిగిర్చె,
నాకసమునుండి భూమికి లోకనాథ
నిర్గుణాతీతమూర్తి పుండీభవించె.

ఏనెడనును నిలఁబడి ఆకసద్వి
పాదమందీరఘంటి కాఢణితులందు
భాసమాన నై శ్చల్యనిష్ఠాసమాధి
మారుమ్రోగించుకొనియె నోంకారఘంట

౨

రజతశైలదరీకుహరంపుటల్లు
లందు శైవత్రిలోచనస్యంది భుగభు
గాగ్ని కేడుగడంబలె నన్నికడల
నావరించెను బ్రథయవేళావిషాగ్ని !

గంగ చిగుసవ్యుతరంగలు పొంగిపోవ
నల్లఁ జూచెను లోకలోకాధిపుండు
నారి యన్యోన్యదృష్టిరిచిరసంఘ
లోన లోకంగు ప్రణయవిలీన మయ్యె.

శాంకరజటావనీనికస్వరసవిద్రా
 దివ్యకల్లోలములు సుధామితము లామ్యం
 బ్రమథలోకతాండససుధాభంగ భీమా
 దివ్యగీతము లల్లసె దేరలినచ్చె.

ఆ విశ్వేశజటావనీపథములు
 దారబ్ధసాయంసట
 చ్చవస్థితరవానుసారముగఁ బ్రేమ
 చద్దివ్యకల్లోలినీ
 గ్రీవాభంగవిముగ్ధగీతకలు సౌం
 దర్య శుష్కవారాన్నిధి
 బ్రావ్యస్మేళుము లాశ్రయించినవి త్వ
 స్థాకార్యరూపంబులక.

నిశ్చలధ్యానముకుళిత నేత్రములను
 నల్లఁ బెఱచె భగీరథుఁ డంతలోన
 శివజటాజూటనిస్సృత దివిజగంగఁ
 బూరితము లయ్యె నాలుగు వారినిధులు !

ఆవేలాంబరమంబిఁతోర్మికలు గీ
 వ్యద్దివ్యవీధీపథం
 బావేషించి రథఃప్రసాతితమహాం
 మాకల్మషుల్ సాగర

శ్రీవిస్తారిత టైన్ చాణ్మణులు రిగ
జిల్లా మహాయోగి, గీ
తావాన్యంబులు భేచరాస్సరసస్స
త్యక్తీడ లందిచ్చె బో !

కపిలహాని క్రుధావిలోకనములోని
యెలుపుతో నారిపాశము విఠిగిపోయె
శశ్వదాభోగ నేవ వేశ్మములయందు
సాగరుల దివ్యదీప్తులు సంక్రమించె.

దండకాటవి ౧౦

౧

కొమరులేడి సూదులునంటికి శాసనములేనా
దర్భపోచలు సమలుచుం దగలి నెచ్చు ;
ఇది తపోవనమే యని ముందుగాఁ జెప్ప
శారితకాకీరికావలిసామగీరి !

మావిఘ్నాంతల మిసమి క్రొంద్రావిచిగును
సాగసురాగాలు కోయిల పోన నెట్టి
పల్లగాడుపు సంగీతవల్ల నుండు
బూలు పూయించె దశది శాఖామూలము.

ఆశ్రమోపాంత వల్లి శావాద్యమిగును
భార్గవునిపుత్రి, స్వర్ణశోభాసుగోత్రి,
పడుచుండనపుటామూర్త్యురంపునడలు లేల్పు
చూపుఁగొనలు సుధామమూలశుభ్రలు నెడిత !

దండకమహీశుఁ డటకు, సంగ్రాస్తప్రశాంత
వేళ వాహ్యలి వచ్చెను, బొలుపల్లి
వారుణచ్చవి బంగరునీరు వోసె
అతని మాణిక్యమకుటటితలులయంగు !

దక్షిణాశాసమీరమంగశ్యములలోన
కామదేవుని శస్త్రవేగములు పర్వ,

వల్లరీకుంజగర్భభాగ్గవసుకుమారి
 స్వర్ణమూర్తి ఘోర దండు నీక్షణము లూచె.
 భృంగరాజు గుంగుమ్మని పొంగిపోయె
 ఇగురుపొగ వెక్కిరి పొడ కోయిల మధింప.

* * *

ఆ నికుంజముం జేరి సౌహృద్గీతిఁ
 బాడుకొనుకాగతు నందునిభావ మొందె
 నెఱుంగఁగఁగో గోము ? తానసస్సురదనూన
 వీక్షణాన్నిలోనఁ బయకేళ యానుచు !

భాగ్గవకుమారి, వివిధవిభ్రమవిలోకి
 తంబులను జూచె హరిణముగ్ధముఖంబు
 దండునిహృదంబుజాతమధ్యమునయరదు
 లోచనసుధాపిపాన యుల్లోల మయ్యె

౨

ఆ మహాగ్నుం మధ్యంబునందు, దివ్య
 మూర్తిమంతుఁడై, భాగ్గవముని, జగత్తు
 నందుఁ గన లీల పఠసి బ్రహ్మాండ మంత
 తానయై నిర్గుణత్వసంధాత యయ్యె

ఆత్మలో శోకగర్భదికాతిభుగ్న
 భాగ్గవీకంఠనిర్గతఫణితిఁ దెలిసి,
 అజ్ఞానగనునోయిఁ దెలుచె తదంతరాళ
 దివ్యస్థానమాధి వేదికలనుండి.

ఊరివెలుపల ౧౦

ఇది జనాకీర్ణసంకుల మిచ్చ నీవును
 సుబలాధనమశాదీన్యత్యక్త గీతి నీవు
 కన్నులే లేవు చూడ లోకములు గాఢము.
 దివ్యసంధ్యాగుణవృద్ధి నీవు మును
 ఒక దినాంతమునగును నీ శుభాదిభావము
 కేగితిని నా మనశ్శాంతి కల్పాంతము.
 అచటి తలలెత్తుకొని మెత్తవన చిగురు
 నృప్తిలోని రసోర్మిని శ్రేణి నీవు !
 అది ప్రశాంతసంవలిత మౌనముగాను
 మ్రోగు నవ్యక్తవల్లకీరాగగీతి !
 కన్ను లామెత లొందెడు పొన్న చేలు
 పాడుచుండు విశ్వంభరాభ్రమముగీతి
 ప్రకృతిదేవి నిద్దుర బుచ్చు బొంగు వనుఁ
 డేమియో మాట లల్లి సుధామృతాపుగ
 కనులు చూడనేలేవు శద్ధమనగీతి,
 చెవులు విసలేవు కూడ తన్నిగ్నగీతి
 మానవాతీతసౌందర్య మధురిమములు
 బాలలీలలు నచ్చట బండుకొనియు.
 వినపడనిగీతి బాడు నీకునవివిక్త
 ప్రకృతిమాధుర్యదివ్యదోలికలలోన
 నెచటికో పోయినాను ! నా కిటును తనువు
 భాసిలున " యెప్పు మని ప్రశ్న వేసినాను !

ప్రతి పటము ౭౨

(ప్రతి తామరపూచు పెనుమర్రి వెంకయ్యగారు)

౧

నీవు మీటినవీణ కిన్నెరలు వినిరా?
చారణకుమారికలు వినినాగో యేమొ?
ఈసమాయాత వాయూర్మికాసరుణుల
సభ్రవీధిలో విసవచ్చు హర్షగీతి.

ఆ రసతరంగిణీప్రవాహముల ముగ్ధి
అంతులేకుండ నెచటికో అరిగినాను!
ఎటుల వచ్చితివోయి, యిచ్చటకు నీవు
అని యడిగినార లచ్చటిజనులు నన్ను.

౨

శారదాకుచస్రవణమధుక్షీరపాన
మత్తుఁ డైన మాతాతకమ్మందనాల
పాట న నీడ్చుకొని వచ్చెఁ బ్లావ్యమాన
భావడోలావిహారలాభములు గూర్చి.

అని వచ్చితివో లేదో? అచటివారు
ఎంతపూర్వపుపుణ్య మోయి! కుమార!

అని సముద్యాతకించిన్వ్యాఖి వైరి
విస్మయోదయదరహాసవేదులందు !

3

నీ దివ్యాననన_ర్థితస్మితసము
స్మీలత్తుపారచ్ఛపీ
ప్రాదుర్భావముఁ జూడ వైతి నని న
త్పాగల్భ్యరాగక్రియా
స్వాదుస్వచ్ఛమరందపూరములు నా
స్వాదింప లేదంచుఁ జిం
తాదైన్యంబు నశించె నీమధురనా
దబ్రహ్మాదివ్యాకృతికా.

నీ వెటుల యుంటివో ! నాకు నేడను మోదు
గళనిలీనరాగస్వరక్రమములందు
నందరాని సూక్ష్మాకృతి మైలి వంచు
నెఱుఁగవచ్చెను బలితంపుటిరులు విచ్చి !

నీకు మూకును సంతతోస్మీలితంపు
చెలిమి మైన నాకంతరంజితరవంబుఁ
బాడుకొననిమ్ము ! నీమీఁదిభక్తిచేత
తెలిసికొననిమ్ము నీయందుఁ గలసేపోన.

గీ. ౨౩

మఱచిపోయిన పాట 23

కొలనినది నున్నకొమ్మవికోటరమున
నిశ్చరసగీతు బొల్కును బట్టిరాజు !

తన్ద్రున్నాళికాభర్మతాప్రదీప్తి
నాట లాడును బొలసూర్యనవదీప్తి.

కొలనిగట్టుచట్టుల తీసిఫలములోని
మాకరంద్రుతులు గాన మధురిమములు
స్వచ్ఛగంభీరజ్వరసస్వాదురేఖ
పక్షిపాడు పాటలలోని భావలేఖ.

ఉదయగర్భంబు వెడలి సూర్యుండు వచ్చు
నస్తమించును జరమ్మైలాంతరాళ
విపులతామసగహ్వరవీధులందుఁ
గడచుచున్నది కొలచక్రభ్రమణము,

ఆ సరిస్సముపాంతవన్యాకుజాళి
విసంబంధ నదో-విహంగనవీనఫణిలి
పిప్రభముగ బీభౌ-ముడంద నావిర్భవించి
బట్టిరాజు వేదమునువోలె బరువు తెల్లె.

క్రొత్త పాటకొలిపాటలు క్రోలిక్రోలి
ఎలాగనీలేడు! తన పూర్వచరిత మేమే!

అతితరబహిఃప్రపంచమిథ్యానిలీనుఁ
డెఱుఁగునా యేమి? హృదయనిర్దుర్గవంబు.

ఆ పులుం గెలు పోయిన నట్ల పోవు
నది యెటుల కూత కూసిన నట్ల కూయు
దానితో లోకమే నమస్తము నటంచు
వెట్టిపడిపోయె! పాపము! విహగరాజు!

అసరస్సు, తత్సవిధకుజాంతరాళ
కోటరంబు, పుల్కులతోటి నాటిచెలిమి
ఆ దిశాంతపుంజీభవదంధతమన
రాసులందు విస్మృతిఁ బొంది యీనడించు.

అతి నమస్తంగపర్వత ప్రతతులంగు
విస్తృతపయోధితట మహీవీధులంగు
బహుళసత్వసమాకీర్ణగహనమగడుఁ
గ్రొత్తచెలికానితో తిరుగును బులుంగు.

తప్పివచ్చెనో యేమి? పతంగరాజు
తనదునాదిమవాస భూతలముఁ జేరె
నాపుడమిఁ జూచినంత పూర్వాధిగమ్య
దీప్తసౌఖ్యానుభూతులు తెలిసివచ్చు.

స్వప్నవీధుల భావసంచరణమట్లు
తదనుభూతసౌఖ్యంబులు తరలివచ్చి

భానులోకపనింజరింపంగఁదొండగ
మఱచిపోయిన తనపాట మునుపు తెలిసె.

గళము నవరించి చివురుదొక్కంపులేనె
వాక నైసపాటలు పాడ వాంఛ పుట్టె,
పాడనేలేదు! హృదయము సగిలిపోవు
సంతపట్టు యత్నించిన నైసఁ బుల్లు.

పాటఁ బొందుద నను! నోట మాట రాక
కనులఁ గన్నీరు 'గిరగిర' కాన్చికాన్చి
పాడనేలేదు పాట-పాపము పులుంగు
అలసిపోయెను! దుఃఖము కలసిపోయె!

ఎదుర్కోలు ౭౪

పూవురదేనలసోస లింకుకొ? భృశం

బుక్ బాలసూర్యప్రభా

శీవైశ్వానరసామిధేనులకు మ

ల్లీనూర్న సారభ్యముల్

పోవక దొంగిలునేమొ? వాయు ననిగిరి

ప్రొద్దెని నీవ్వేచితి

భావానందలసప్రదసప్రసరలో

భ్రభామ్యదిందిందిరా !

ఒక నాఁడు రిగ్

ఎవ్వరో? నే నెరుంగను ఇంతవరకు
కార్యమూర్తి పలిక కేళకాయ నుంచి
వచ్చిన జర్మితాంగికో వచ్చినాఁడు
వీధివెరుబడి . . . . .

కొన్నిదిసముల నీతఁడుగూడఁ బ్రాణయి
నీకరంబుల గంధ మందికొనినాఁడు!
తన్మృదునప్రోలనర్ప మూర్ధసములోని
మధురిమరసంబులో మేను ముంచినాఁడు!

కొన్నిదిసముల నీతఁడు కుంభినీత
లాంతరాళులభోగ్యభోగ్యముల నెల్ల
ననుభవించెద నన్న వాడఁగును...

అని హృదయరమణిదా నాశక్త్యై దోఁచు
కనులు 'గిరగిర' సప్రసూయ తొనికినెల్ల
లశ్మ మూఁతలు పడ సప్రయాన్న లీల!

వియోగులహారి ౭౬

ఎన్ని నా జ్ఞామె నీవు గల్గించిపోయి
 నాఁడునాఁటికి నీస్కృతిగూడ లేక
 మామనంబు ధైహికచింతలో మెలంగి
 కుమిలిపోవుచునున్నది - కుపిత మైను
 కాలపురుషుని శాశ్వతఖండమందు
 లీన మైపోయి, మాకుఁ గల్పించినావు
 ఈ మహాదుఃఖభరము భరింపలేము !
 ఇంతలో యెంత జరిగిన నేమి చేయఁ
 గలము కన్నీరు కాలుసల్ కట్టి పొంగి
 పొరలునేకాని, యీదుఃఖభరకృశాను
 నార్చి వేయంగలేవ, యే మందు మయ్య
 ఈ మనోహరభాస్రి లగించు దివ్య
 శాశ్వతసుఖానుభూతి యస్తంగమించు
 నయ్యయో! నీదుజ్జీవితమందు సౌఖ్య
 సర్గకడకు సమీపించి, చండవాత
 పోతములలోనఁ జలియించిపోయినావో !
 ఆ కుపిత రాగభావములందు వహ్ని
 యేమి చేయఁగలేదు! - దహించి నేయ

నీజగంబులు వ్రేల్చిడి నింకవగకు
దాని గెలిచిన యూధసత్తములు లేరు !

ఏ యనూహ్యపదంబులు నెఱచునుండి
యట్లు పరుగిడి వచ్చునో అంతట లేని
ఆ క్రుధాభివవహ్ని-దయాపరీత
లోకరక్షకు నెడఁద. ఎల్లవలు పార
నింతటియమా యీకుండ నుమాహ్వాదయమందు
మండిపోయెడు శోకధూమములతోడ
నీ స్వయానము ధానభ్యనిస్తులావి
మోహనం బయి పలుఁగులు బాహిరిల్లు.

ఏమిలాభము? హృదయాన నింకరాని
శోకలహరీతరంగముల్ ప్రాకులాఱు
అవలిగట్లు నెరుంగిన అవలిపోవు
వాని బుధియచు సాగర్వనగాన మేటి?

ఈ కురుగము కనుపడనా, కిరాత
జాత బ్రహ్మసార సుఖంకమునకు
ఇంత కలికంపుగుండ ధరించి నేను
భక్తులను కొఱు నెరుచు పరిబంధు లేయా?
మాయవేద గోప్యమిడి జగన్మండలమున
మోక్షరము పెంచుకొందు యస్మత్తు లగుదు

నీ విలోలశరీరంబు నేఁగుచుదను
మత్సరరంబులు దానితో మాయ మొందు.

ఏ యనంతలోకంబుల నీవు, శాంతి
గీతములు పాడుచున్నావో? గీతమున
స్వఃపురీ దేవకస్య కాస్వాదారాగ
వల్లకీరానమధురిమ శల్లవింశ !

ఈ జగత్తునువీడిన నీ యమూల్య
జీవమూర్తికి శాంతి రచించుగాత!
హృదయవహ్ని స్రవించిన యీ విషాద
బొప్పదామములందు నాభివనమూర్తి.

విశ్వలీల ౭౭

ఎంత పెద్దపొలంబు? ఎంత చక్కనిటి!
ఎంత వన్నెలమేలిమంతనా లంఘ
ఒకమాటు చీకటు లుబ్బి పొంగించు
ఒకమాటు తేజస్సు ఖడ్గవమిచ్చు!
ఓపంటకూరీ! ఓకృషీవలుండ!

ఇంత చక్కనిపొలం బెచటిదో నీకు!
తొలకరివాసలందున మొక్కనాటి
ప్రకృతి సాక్షిగ దాని పాలించి మించి
కటకు కత్తుల కోస మెరిసిపోయెదవు!

మరిల నా కుదవును, మరల గోసెదవు
ఏమిటో? యాభూత వనిటో గాని?
ఎంత పెద్దపొలంబు! ఎంత చక్కనిటి,
ఇంత చక్కనిపొలం బెచటిదో నీకు!

అజ్ఞాత పరిణామము ౨౮

సంజమబ్బులలోని సౌవర్ణకేళి
సంజగాడ్పులలోని చల్లదనాలు
అణగిన నాహృదయంపు మధ్యమున
సెలయేగువోలే గీతులు ప్రవాహించుచు !

ఆనందమందిరశ్రేణికానీజ్య
మానవామూర్తిసీధీనృత్యములకు
ఆనందవైపంచికా నినాదంపు
రాగిణీ నూత్న స్వరక్రమములకు
నెలుఁగెత్తి పాడితి నేదయూ పాట !

అంతంబునందు నే నాలపిఱచినది
గద్గదభుగ్నశోకస్వరం బయ్యె !

తీరరాని సంబంధము ౭౯

నన్ను విడిచిపోవ నీవు నో సన్న దివ్య
మూర్తులకె తప్పినదిగాదుపో! అత్తిన
మైన యేకతేజస్సున కాన పుట్ట
బహుళరూపసంక్షిప్తతాపదవిఁ జెంద.

నేను పరిణామరూపిణి, నేను విశ్వ
నాట్యమండీర కింకిరీనాదగతిని.

కడలి జగ మెల్ల మ్రుంగి తాఁ గడుపులోన
దాచుకొనుటకు నాశతోఁ దాండవించు!

నేను నిను వెంటఁబడి వత్తు! నీవు వద్దు
పొమ్మటన్నను నే రాకపోనుసుమ్ము!
ఇది మనకు జన్మసాహస్రపదములందు
పడి యనుగమించుసంబంధబంధపంజు!

అశ్రరీరవాణి ౧౦

ఒక నిశీధివేళాస్వన్న ముద్గమించి
నన్నుఁ గొనిపోయె భవనానందశభిషి
కిన్నెరలువోలె నెలుంగు రుగిల్లుపదము
లల్లుచుండిరి నవ్యదివ్యావృత్తములు!

పోల్చుకొంటి వా రెవ్వరో భూర్వమంద
పరిచితులువోలె నాకుఁ గన్పట్టినారు!
కరుణచేత నార్ద్రులుతొ కనుఁగొందురు
మేళవించు నీణియను వాల్చికి యేమొ?

మున్ను తాఁ బడ్డబున్నముల్, మునసి న్రువద
రాజుకూతురు యెలుంగుభాగవత్పురోడు
సొగసుదనముఁ తిక్కనసోమ మాణి
తోడ వేణి విదిర్చి నందురుచుఁ బురుకు!

అతఁడె కాఁబోలు! కాశ్యపుఁ డత్తవారి
యింటికి శకుంతలమ్మ పంపించఁ దలంచి
మానవప్రేమ మాధురీమర్మ సుధలు
హృదయ మవిసిపోయెలుఁగెట్టిసిదుకుచుండె.
దీనలై యున్నగోపికా దేవతలకు
భక్తిలోపల రక్తిలోపల వెలింగి

కనఁ బడి కసంబడఁడు వేఁసుగాయకొండ
ఎంతపని బేలలగువారి వంత పెట్ట?

ద్యోతమానమాధ్వీరురిణీత ధంగ
విహృతిరాజహంసీగరు ద్వేల్లనములు
సోతరాజు, మాహృగమూల పుణ్యరాని
అమృతకలశము తెచ్చినాఁ డదిగో!....

ఆకృతులులేని యీవిహారావసధపు
తెల్లలందు నెట్టుల సది యిచ్చు నొర!
కాలమును దాటి మ్రోఁగు శృంగారగీతి!
పాంచభౌతిక దేహసంబంధ మేది ?

మానవనిసర్గమోహనోన్మాద మేది ?
మ్రోఁగుచున్నది కాలతమోనిశీధి
శీరములు లేక యీయశరీరవాణి !

మఱువఁబోకు ! ౮౦

నేను నీ నన్నయ్యయ్యగారికి పైన ప్రేమ
చూపి నీదయ నిన్నాన్ని చూచినాను !
మానవాశ్రయములున్నప్పుడగుట !

ఓ ప్రపంచమా ! నేను నీయొద్దహస్త
తాండవం బన్న పృథ్వీదయము తాండవించి
నెంతగా నవ్వినానో ? నా కెన్ని మార్లు
దుగ్ధములు మూగినను నీద్దుహాస
దివ్యవీచిమరుత్తులు వేలి పోయి
రాని స్వప్నములట్లుపోవగఁ ద్రోలి
నానోకి.

నీవె యెఱుఁగుదా, నిజముగా నీకే తెలియు
మఱచిపోవకు ! నాజీవతరళగేళి

శ్రావణాంబుదవిద్యుచ్ఛాత్రవగలి
లోన లీనం బయిననాఁడు నేనుగూడ
ఎప్పుడో నీయమూల్యవాహినులు మునిగి
పోయినా నని జ్ఞాపక ముంచుకొనుము !

నాతరళదీపికావలన్నవ్యరోచి
ఆయఖండమునందు తా నంత మొందు
నాఁడు నను విస్మరించకు !

నేనుగూడ నీహాసములోన మునిగి
నేనుగూడ నీదుఃఖములోన నీది
నీకు సమభాగి నైనాను !

సన్న మఱవకు ! నేను దినాంతసాంధ్య
రాగరక్తిమ మబ్బువై నీగునాడు !

వరూధిని ౮౨

అంపంగరాని యానస్థపు

టాశల పొంగులు రూపుమాపి ని

ద్యాపరమార్థపుంగథల

యందు లయించుట నిన్నుగోటికే

రా! పెరివార లేరు గల

రా? యిటువంటి నిరాగతేదనా

తాపితదేహవృత్తి మధు

తాండవలబ్ధి దృఢీకరింపంగ.

ఈయెలజవ్వనంబు నిటు

లేటికిరా? దురనస్థులందు వా

లాయము వ్యర్థపెట్ట దబ

లాజనపీనకుచోషగూహన

శ్రీ యెనలారు ప్రేమ విక

సించిన పూవులతావి తీసికిన్

లే యెలందేటివోలె తర

లింపంగ లేవటరా! మనోహరా!

ఎఱుంగంగలేవుగాని దివి

యెక్కడ, దేవత లెక్కడోయి నీ

తరుణవయోవసంతమున

దాండవ మాడెడువార దేవతల్,

నరమౌళిగల్గి నీ సుమను

భంగరవీధుల దైవలోకముల్

దొంగనాడి యజ్ఞతన్ మునింగి

పోకు! చినస్సఖులబ్ధికోనమే

ఈనాటి తొరచు వాయువు లి

పెంతటి మంథరసుందరాధ్వముల్

తప్పుకోన లైన మొల

నేడులపాట లి పెగలముద్గముల్

ఓ నరమాన్యుతాకృతి! న

వోదయమన్నథమన్నథా! యిదే

రా! పికగానపంచమవి

రావ మి దెంతటిమోహనంబురా!

ఎంతటి మోక్షిగుండె, మధు

రించిన నీ సుకుమారలీలలం

దీగనాటి కర్మశత్రు మిది

మర్మము వచ్చినదోయి! సౌభగా

క్రొంగము లైననీపెడద

కన్నుల నింతవిరాగ మేల? కా

నగన నరస్మితావధు లె

నంగిన వెన్నెల లాంగిపోవునా?

ఆసకు లోఁగి నాహృదయం .

మంత చలింపఁగ నోరు విప్పి సా
వాసము గోరుకొంటి, తగ

వా! నను నాచిడిసేసి పోవ నా
యాసము చూడ నాకు-నము

లాఁగక యెట్లు చలింపుచుండెనో
మాసర మైన నాహృదయ

హృదయము సర్వము మ్రోలబెట్టితిన్.
పోవుచునుంటివా!..... యిదిగో?

పోవలదోయి-భరింపలేను మా
ఖావల మైనయీ బ్రతుకు
నాస్యము నొక్కట చూచి పొమ్ము నీ
మోవిని పూచుచిర్నగవు

మోసల వెన్నల గాయనిమ్ము ! అ
య్యో ! విధి-పోయినాఁడు...హృద
యోత్థదవాగ్ని నింకెట్లు లాఁగుదున్!

‘ ముక్తాంబిక ’ యను నాటకమునుండి

పద్యములు

౧౯౨౩

చదువరులకు

‘ ముక్తాంబిక ’ యను నాటకము నుండి పద్యములు, అను నీ పద్యములు మాత్రమే, కవిరచనలందు కాన్పించినవి. ఆ నాటకము కాన్పించలేదు. బాల్యమున వ్రాసిన ఆనాటకము తరువాత కవికి రుచింపకపోవుట వలన, అందలి పద్యములు కొన్ని సంగ్రహముగ నుంచి, తక్కిన భాగము చించి పారవేసి యుండును.

ఆ శీ స్స ౧

శ్రీసంపాదివిలోకనప్రభు నా

ర్థిం బాసి, భక్తావళి

త్రాసంబుల్ హరియించు నెన్వనినితా

తం బైన వాత్స్యలీ

లా సామర్థ్యము గోపికాహృదయవా

ల్లభ్యం బెనం డును, స

ర్వేశుం డాయదునందనుండు మిముం గు

ర్థిం బ్రోచెడున్ గానరత్న-

పనికృపార్ద్రదృక్పథ ౧

యింప దురంతరమస్సమూహమున్,

కానంగరాక పర్వలిడుం

గామితముల్ తగఁ గీర్చునేని నా

మానుగతాచ్చ శోభలు ని

రంతరరక్షకుండో మహేశునం

ధ్యానవతాండవధ్వనులు

తార్చెడుఁగానరత్న! మంగళాంకముల్.

వసంతము ౨

మస్కథజ్యోషోమ మదిగో !
మలయుచున్నది దిక్కులందున
సమద పుంస్కోక్తిల సుగీతుల
నమృతకళ లొలికెన్.

చివురుదొన్నెల తేనెత్రావిన
అవిరళభ్రమరావళు లవే !
కవికుమార్తెని భావవల్లకి
రవము లందిచ్చున్!

తూగి పొంగిన నామనస్సున
రాగ మదిగో మలఁచుచున్నది!
స్తోగువడిన నసంతమల్లి
పుష్పసౌరభముల్ !

వి ధి 3

ఎప్పటికి నేమి సిద్ధించు నెట్లు జరుగు
దీనిఁ గనుఁగొనలేఁడుగదా నరుండిన,
తాన సకలమహితలత్రాత సముద
నగ్గలంబుగ గరువము నందుఁగాని.

దైవకృతములు తెలియ దుష్టరము లగుచు
నిముసమున జరుగఁబోవుదాని నచియిగన
లేము దుఃఖితరంగాలు ప్రామియొనునో?
హర్షమారుతక్రీడలే అల్లుకొనునో?

వందిగీతము ౪

అవే ! సంధ్యానవమాధుగీమయ విహం

గారావముల్ దిక్కులం

జివురించెన్ జరతప్రభాకరనమ

ర్చిస్తోమముల్ చెట్లకుం

గవియుం బంగయనీయ వో సెడునుబో!

కామాశుగంధుల్ పొరిన్

యునతీలోకము బాధపెట్టినవి లే

కుండన్ మృదుస్థితముల్.

గ్రీష్మము ౫

తరుకోటరంజనలూ నలంగిరూ పుష్పరంజనలూ
 పులుంగుమూకల కలనలరహాల్లి,
 వేడిమిపొడిమి పులి కేగి నేలమీద
 క్రూరనత్వభయంకరరసములు
 ఎండమావులు మోసగింపులు శ్రోణ్ణింబ
 లాడుపోవుచు నుండు సుధ్వజతల్లి
 ఎండకు శ్మశ్రితి హీనంపుల గళలలో
 పొనరాని నీవక్రొంగునావు గమూలు,
 నలరు నీనాటి మధ్యందనాగ్ని-ల నుడిగి !
 వేడినిప్పులు చెల్లగుచున్నాడను గుండె
 ప్రళయకాలభయంకరప్రకటనమున
 లోకమును నెంతయో వ్యభిచారిమోచుచు.

తాళగారేము ! ప్రోథన తావకీనాగశు
 సంజాతకీలికాసంఘములకు,
 ఓరువారేము ! నురగభూత్మా-రాభ
 ఘోరవాతూలప్రసారములకు
 సహాయుంపలేము ! ప్రోజ్వలదనూనెల పైను
 తర్షనీడాసముద్భతి నొకింత

ప్రభుకంఠా లేము ! శుభ్రాభిరహం వల్లికా

నిర్గతస్వేదపార్శ్వచయముగ

విహరింపనుకంఠ మమ్ములఁ బ్రోవుమయ్య !

ఉగ్రరూపము చాలించి యొప్పమయ్య

తతమహాపాళికాసమాప్తతనికాస

జాత సీరేజవర్తి ! ఖిద్యోతమూర్తి !

నునుమసిది ౬

ఎవ్వనిమకుటసమిద్ధమాణిక్యంశు

పటలి శాత్రస్రలకుఁ బ్రణాభీతి

ఎవ్వనికీర్తి వాహిస్యంతరోగ్నికా

(రానముల్) దిశల తుదంగలింగు

ఎవ్వనిపేరు సాహిత్యప్రకలలో

సావర్ణరేఖల సంచరించు

ఎవ్వనిదాతృత్వ మిససూను హసియించి

బలిని పాతాళంగు నంపుచుండు,

అతఁడు మతిమంతుఁ డమితశౌర్యంపునూర్తి

రాజమాత్రుఁడ! శ్రీమన్నరాజు, కూచ

శాత్రవాళీమదేభ చంచత్సమంభ

నిర్గతోజ్వలహక్తిక వర్తనూర్తి!

ప్రణయబాష్పముని

కగుణయును ప్రభేమమధురిమ తొరంగమింద
కనుగొందు లింక నన్ జూడంగలనా లేవా?
నా మనోనాథ! నీచరణ ప్రదేశ
మీయబలు కెంతగోరి బన్దితాయతనము.

తనిని వోవంగ మీముఘంటును గనుగొన
వ్రాయగాలేదు దాత, దుర్వారదుఃఖ
సంవలిత మైన నను వరించంగ మీకు
నేమి యొనగూడ సౌఖ్యసుశ్రీమధురిమ!

నామనస్సరసీజమిత్రా! మదీయ
ప్రణయశోభలు నిపు డెలర్ప నివి యన్ము!
నచ్చ జన్మాన స్త్రీపాణవల్లభనయి
నీకు నెఱపుదు హర్షాతిరేకగరిమ!

దీనాంజలిః

లోకంబుల్ జనియించుచు నీ నీ నీ నీ

లోకప్రభల్ మీనందా

జోకన్ ప్రోచి హరించు నీసంధయుగా

బ్బుల్, బొలనూర్వప్రభా

ప్రకట్యంబులు మేలమంచు మగనం

బా! నన్ను జగదీశ, నీ

లీ! కళ్యాణి నమో! నమో! మనుమ నీ

లీం గొల్తు నీపాదముల్ !

క్రూరుండా మహిమానురాధమునిసం

క్రోధాన్ని జ్వలింపు, నీ

స్ఫారప్రోద్ధతహేతి గాలుపురికిని

బంపించు, నీక్రోధభా

వారంభంబులు నేమి యే నీయందా నా

పై జూపందా నొప్పు నీ !

కారుణ్యమలవిస్ఫురన్నయనరా

గచ్ఛాదితాఘావళి !

అవని బిచ్చకపైస బ్రహ్మస్థ మేయు

శౌర్యజ్వంభణ మేల? అస్మచ్ఛరీగ

మును గొనిన నేమి ప్రాప్తించు ముక్తిదంబ!

కమగుణనికురుంబ! శ్రీశాశితాంబ !

కష్టసుఖములు ౯

జన్మభూమిని బడు కష్టసంచయములు
సౌఖ్యసుఖకరములై సాగిపోవు,
ఇతరభూముల సౌఖ్యసంభతులుగూడ
దుస్సహాధిబాధాయుతాందోళనములు !

పూట గడువని నిరుపేద పురుషుడేని
మాతృభూమినిఁ గొనడు యోమంపుభీతి,
అది సరబ్రహ్మాదివ్యరూపాతిశయము
అచట నమృతపయోనిధు లావరించు!

చెట్టు ౧౦

నేరూ బుద్ధురస్థిరముగా "హియ"నేని
వరువు వృధుశాశాకం మనోహరము నగును
గివలకుసుమాంవళి ప్రభో"మస్మణ మగును
తేనె బ్రహ్మకనినాఁడు ఆధార మేమి ?

సంగ్రామము ౧౧

సొరలి మాత్సర్య మడఁదలోఁ జేసిగుఱవన,
బ్రజలు తేమాభివృద్ధులు నయికిరావు,
హృదయ మద్దొనఁ గడిచి లయింపబడునా?
దాని కితర మిం కేమియుఁ గానఁబడదు !

చిలుతపాపలఁ బెంచుచు ముగుసుకొనడు
తల్లు లెందరు దుఃఖిసంతపునొ కద ?
ఎన్ని సంసారములు ధర నీఁగునొక్కొక్క !
కటకటా ! సంగరింబు దుఃఖప్రదంబు !

పెనచుప్రేముడితీవఁ గట్టినఁ దలిర్చు
జన్మనులకమ్మఁదనము లేజాడఁ జనునొ ?
మూఁడుకొల్ల ముసల్లకమ్మకొను దుఃఖ
భాగమున కంత మెచ్చట నరఁగు నేమొ ?

జనకుఁడును నేడు బంధుఁడు ననుజొచ్చేని
కొనఁబడఁడును భయదసంగ్రామపీఠి,
ఎన్ని కోర్కెల కిరవు తొయెడఁద లెన్ని
ముగిసిపోవునా మాత్సర్య మెగసికొనునొ ?

సాయంత్రనము ౧౨

నమసిపోయినది! ప్రశంసభోగ్య-గ ఘృణే

జాలసోవర్ణ రాగాలయంబు,

అంతరించినది! విహంగప్రణీతగీ

తారావ మాధుగీస్ఫోరకంబు,

తలఁగిపోయినది! శాద్వలము హుర్నీకృత

గోపకవేణుగీతాశతనము,

ముసురుకొన్నది! దైనముగ్ధావిలోచన

స్వాదురాగములు విహంగగేఖ,

అదిగో! వినబడుచున్న దామాలయమున

మారుమోఁగెడు దివ్యఘంటారవంబు !

లితపెన్నాతరంగ నర్తనములోన

సాంధ్యమోహనగీతముల్ సుందరించు.

సమాగమము ౧౩

నానర్వస్వమ మైననిన్ను విడి సం

తాపానలజ్వాలికా

వాసంజుల బానరించుచుంటి నింక న

ర్వాత్ముండు విశ్వేశునే

వాసాంగత్యరణిన్, విదీర్ణహృదయ

స్తావ్యన్నిరాశాంక వీ

చీనంతానితమారుతాళి నిట పూ

చెన్ నాతలంపుంబువుల్ !

నీ కనుదోయి నిండినప్ర

ణితమనోహరభాగమాధురీ

శ్రీకముఁ బాసి నాకనులు

గ్రీష్మనదీంబలె నీదురాకకై

చేకొని మారు చూచెడును

చంద్రగుల్మవల్, పులకించునీదునే

తాకలితాచక్రభ్రంశ లన

యంబుగఁ జూడగనిమ్ము కోమలీ !

సంగ్రామము ౧౪

శరుణ సుంతయు లేక సోదగులు, తండ్రి
తనయుఁ డనుభేదములు లేక నినునుకూర
కర్మతను జంపు జీవులమర్మభేద
కోరుశస్త్రాస్త్రనిహతు లవ్వారిగాఁగ !

నేఁడు నక్కలు కుక్కలు గూడి విందు
లొరగించును నీదయాశౌరవమున.

భూతపైశాచికాళి విస్ఫోతరీతి
సంతసించును నీకృపాంచలములందు.

సలలపలఁ బారునెత్తుఁ టేనులకుఁ జైని
ఘనశవక భేదరములు నొకలునుభోత
తేలియాడి కృతాంతునాభీమహిను
కంతఘంటారవము వినఁగలవు నిజము !

ధర్మదేవి నిన్జూచి చింతల గమించు
నీవు స్వేచ్ఛాశదంబుల నెగడవచ్చు !
మొలయుకత్తులలోన మురియవచ్చు !
నీయదృష్టఫలంబు నందినది నిజము !

ఖడ్గతిక్కన ౧౫

అదిగో ! వినవచ్చుచున్నదా యోగినినుండి
శ్రేయభరవశటహానిస్సాస్వవసరం
కకుభమైతేభకర్ణయుగ్మములయందు
చెన్నుడు పుట్టెను బెడిదంపురవల్లి వచ్చి !

కలుకురరవారి కేలుతామర గదించి
కొలిం బూజింప ఖడ్గతిక్కన్నగారు
మనుమస్థిశుఁ గూడి వచ్చు సని పోలు
సరయుచున్నాఁడు నణహోరుఁ పరయా నానోరు !

కోమలి గీత

పొలం తిజనములమనము కొంబూపునోలే
మవ్వము చివుళ్ల బోలే వైర్మల్యధేను
కొంచినన్ని గనవనీతమెటులా మెత్త
దనములకు మెత్తదనములు తార్చుచుండు

ఉద్బోధము (౧౭)

అతిక రాశాసిధారల నరిచయగలుగు
జీల్పివైపుడు ! శోణితార్పిర్మనోజ్ఞ
విజయలక్ష్మిగళంబున వేయుడయ్య
మత్తకుంభీంద్రపూక్తి కమాలికలను !

ధర్మదేవత నేడు యుద్ధంపునే
నాట్య మాడెడుఁగావుత ! నవ్యపాద
కింకిణీపాంచదారవకీలితంబు
దానితో పాప మెల్ల నధఃపతితము !

కాలగీతము ౧౮

క్రమ్ముకొని వచ్చునీతమనమ్ముగదా
గ్రమమోహనసాంధ్యరాగము హరించి
కాలశాంఖికుఁ డడిగొ ! గీతాలు పాడు
కీడురాళ్లరవంబులోఁ గీలుకొలిపి.

దివ్యయాత్ర ౧౬

అదిగో! జ్వాలలు లేచి వియత్తు నంటు
 లాలితపటేరకాష్ఠమాలలఁ దవిల్చి,
 వీరరసమే కరుణగా మారినట్టి
 ఈమహాదంపత్యము నే మనందు !

అదిగో! జ్వాలలలోన వియత్సవంతి
 కాతరంగసుశీతస్థితి యదిగో!
 దేవగీతాలరవళిలోఁ బ్రోవువడియు
 మారుమోఁగెడు దివ్యగంభీరఫణితి.

భళిర ! సంతానవాటికాతలములందు
 విరులఁ గూర్చిన సాబగులనరులు పేర్చి
 నేయుచున్నారు వారిగైవేయకములు
 అవియు సుమనస్సముజ్జ్వల మైవెలుంగు.

ఆవిశాలాంబరంబున నరుగొ వారు
 పోవుచున్నార లంబుదపుంజవమున
 వారికీర్తిపయోదమంద్రదారవములు
 పాడుచున్నవి తీయనిఫణితు లల్లి.

ఖడ్గతిక్కన ౨౦

తావకపరాక్రమక్రమత్వములు చూచి
చలన మొందెను మూఁడు విష్ణుసము లదిర!
నీ మహీశుని హృదయనిర్నిద్ర మైన
ప్రేమవల్లిక మాత్రము పెగులలేదు!

కాలనిహతిని బళ్ళిమాశాలయమునఁ
బడెడు నోచండభాస్కరా! భళి! త్వణీయ
తాపదం బైన చండప్రతాప మదిగొ!
మ్రోఁగుచున్నది పులుఁగులరాగలహరి!

మా తృ దే వి

(An Elegy)

అంకితము

దైవభక్తిపరాయణురాలగు

తల్లి గారికి

(౧౯౨౭ మార్చి నెలయందు విరచితము)

మా తృ దే వి

(An Elegy)

అంకితము

దైవభక్తిపరాయణురాలగు

తల్లి గారికి

(౧౯౨౭ మార్చి నెలయందు విరచితము)

మా తల్లిదేవి

౧౨ శ్రుపూజ

ఒక యేడాది గలిగిచినోను భవదా

యుస్సంస్థానకాలంగధకా

రకరాళాస్యములో నిలిన మయి, తీ

రంబోనిహృస్మర్మిశ

ప్రకలక గాయము చేసి నీబ్రతుకు రా

తీసిలిమారాళకై

శిశముక విప్పచు మృత్యునర్తనము మది

జీరమ్ము శబ్దించినన్.

స్మృతిపథమందుఁ లోచెడు న

శేవ.జగమ్ములు సంధకార మై,

గలిగమనమ్ము లేనియొక

కాటడ నైనభయంకరంపురో

జాతికరుణమ్ముగా, హృదయ

మంత విసీర్ణముగారగ నేడ్చి, యో

డ్చి తిరిగి యూరడిల్లుదు వి

శీర్ణశరీరపుదుర్బలమ్మునన్.

పాపమున్న నట్టిదివ

నమ్ము సయోగమంద్రగ

జ్ఞాపూలకేభవస్మరణ

రాగము సాడ దివాంధగీత, సం
ధ్యాపతనమ్మువేళ నిల

యూరతతమస్సులు చుట్టివచ్చి యా
శాపరజీవలోక హృదయ

యమ్ము సగాఢములోన దింపినన్.

ద్వాదశినాటిరేయి జల

దమ్ములు మూగి సుధార్ద్రచంద్రికా
మేదురవీధి నెప్పుడల

మేక, తలపోతల దాటి నాడె యా
నోదయదిక్కుటమ్ములను

ఒక్కతరిక బడిపోతి, జన్మజ
నోదితపుణ్యసంచయము
లొక్కటికొక్కటి నిష్క్రమించినన్.

సెన్నాళ్లో అయిపోయినట్టులుగ కా

న్పించెకా యుగాంతమ్ములే
చన్నట్లుండు, నిగాశతో, అమితతృ
ష్ణావహ్నితో దుఃఖపుం

దెన్నుం జూచుచు యోగ్యమాననముతో
దీక్షాతినిశ్వాస ని

స్వన్నాశ్రూదకణాభితో దిసము లో
జన్ బుత్తు నీరీతిగాన్.

తల్లీ ! నీదుసుఖస్మృతుల్ మధురశ
బ్దజ్యోతి వెల్గింతు నం
చల్లం బోయెద నీరసం బయినకా
వ్య మొందు, దేహంబు కం
పిల్లం జేయి వడంకు, ముచ్చమటలన్
భీతిల్లుదున్ పో ! నము
ద్యల్లావణ్యమధుస్వరోద్గతులు నా
యందే విశుష్కించెడున్.

౨ శోకగీతి

అంబరభర్మహర్మ్యశిఖి

రాంశ చరన్త్రమధామమూఢుగుం

భంబున కాలకూటములు

ప్రజ్వరితైః; మలయానిలగణైః

గంబుల నాశుశుక్షుణ్ణి

శ్వావలయంబులు సుష్ణైః శీఘ్రా

క్షుం బలుపోయే జీవితపి

షాదతమోంతరశార్వర శ్రుతుత్!

ఈర్ష్యరీవేగముల కెదు శీఘ్రతేజ

ఇంద్రియగ్రామ మెల్ల క్షణిచిచ్ఛేదం,

నివురు కప్పిన క్లుప్త యగ్నిని రగిల్చి

ఇంధనమ్ములు నేసెద వెవరవోయి!

శాంతరసాగ గాఢుశశు

షారము లేదిన పిల్లగాడుపుట్,

మంతన మాడ సవ్యమధు

మాసరసాలకిసాలభ క్కళా

రంతను సన్ను, దిజ్జీవహ

ర క్షమహాలయకాళిమాన్తపే

శంతములందుఁ ద్రోసితిని

స్వస్నములందు మధుప్రసాదహనుత్.

ఈ సైరాశ్వనిశాంధగి హ్వారము లే
లిగిచుకొ మహాదాశఖనగ

తానమ్ములే నడకూడు, జీవితవిషా
దధ్వాంతసంగచారిత్రక

ప్రాణమ్ములే వసివాల్లు నాడినవి ! ని
ర్భాగ్యుడనై యున్ననా
గానగబే విన నెంత ముచ్చటర ! శో
కస్తబ్ధకంఠశ్రుతిక.

*

నీవు వైవతమార్గ మొందితి నటంచు
నిన్ను స్మృతివీధులందు వర్ణింతు ననుము !
ఈ హృదయదీర్ఘమరుభూమి నేచి రగిలి
స్థితయకాలాగ్ని సర్వతమ్ములు జ్వలించు!

మానవానంతజీవితమర్మ మెఱిగి
ఐహికానందతౌల్యరహస్య మరసి
వల్లి ! శూన్యమై పడిన నీతనువుచాయ
నేడ్చుచుండును జగములే ఏడ్చిపోవ.

మము నిదూరమొచ్చి అమృతరాగము స్రవించు
జోలును బాడి నీవనుబాలు నిచ్చి
ఐన్నినాథులు బ్రతికెంచి ఇప్పు డేగి
ఏడ్వనని నన్న నెట్లు నెడ్వకుండు.

దిద్దిగంతము లందందు తెగలినచ్చి
 ఘోరకల్లోలములతోడ కొట్టుకొనడు
 జీవితమహాసముద్రవీచినమాత్ర
 మది పొరలివచ్చి నాధన మ్ముపహరించు.
 శైశవానందఁగలికాస్వర్గమగుదు
 అణఁగిపోయె సుఖస్మృతు అణఁగిపోయె,
 మానసానందరాజపాంసీనగీన
 గమనరేఖలు కాలాన కట్టువడియె.

జన్మజన్మలనాఁటి వాఙ్మయలతలు
 విరియఁబూచిన పూవులు పరువుమాసి,
 ఐహికఋణానుబంధము లున్లమించి
 అమృతధారలె కాలకూటాగ్ను లుమిసి.

*

ఎన్ని జన్మలనాఁటిదే ఈఋణంబు ?
 తీర్చుకొనలేక యుండిన నీనసుతులు
 గికుర వెట్టి, నిశీథిస్వస్నకథనోలె
 పయన మైతి వసంతాభిషేకము పట్టి.
 బౌద్ధద్వైపికయానము సవధరించి
 ఈ విషాదజీవితము త్యజించినావు !
 కనులలోపల తిరుగు నీకరుణమూర్తి
 కడచనిన దె ట్లనంతలోకములు దాఁటి.

ఇంద్ర అలసిన నందయో వంద గుండె
 నమ్మ ! ఈనాటి మాణివిశనమ్మనగుడు
 మాంవిషాదతమస్వి నీమశ్యమందు
 హిరడింప రావేమి ! నోరారఁ బల్కి.
 శోకనైదామతస్తమై స్రుక్కి, స్రుక్కి
 చితికిపోయినవీనిజీవిశనుమమ్ము
 భావిజన్మవరంపరాధనమందు
 నీకు పూజాప్రసూనమై నెగడుఁగాత !

భౌతికజగత్తులోని సంబంధాలనము
 కలిపివేసితి నే చితానలములోన,
 నాహృదయవీచికావిషానలనహస్త
 కిఖలతోడ భగ్గురుమనె జీర్ణతనువు.

శ్యామధూమాగ్రసర్వకనస్తనస్తి
 కలసిపోయె నీభౌతికవిలననమ్ము !
 భస్మమైయున్నవహ్నిగర్భంబులోన
 భస్మసాక్షాత మయ్యె హర్షస్మితమ్ము.

జోల పాడినశర్వరీబాలయొడిని
 స్పృష్ట పరవశ యగుచు నిద్రించుచుండె,
 వీడిపోవనిదుఃఖమే తోడుగాఁగ
 మేలుకొంటిని నాతల్లి ! జోల పాడు !

3. శ్రావణాశ్రువులు

అంశలోన మాతల్లి బిన్నాంతనేళ
స్మృతిపథంబున వచ్చి పచ్చను సహస్ర
కాళరాత్రినిషాదాంకములు ముట్టి
ముసుకుకొనివచ్చి సవి పయాముక్తములు.

ఆ యగమ్యసిగ్గీధరహస్యసీగ
హైమవశకంధరాగగారిమతల్లి
పాదములకడ నున్న సీస్వాదమూర్తి,
కన్నులగవపాంత నాకు సాక్షాత్కరించు.

ఆ కరాళకజ్జుజలదాంతరాత్రి
భయద మైనతమస్సులో నయానముగ్ని
చంచల మైననీప్రభాశంస పేరిగి
మన్మదశ్రువర్షాంబువుల్ ముట్టిడించె.

బాహిర మైన ఈవిశ్వభాగమందు
మామకీనాంతరాళముమధ్యమందు
ఏకరీతిగా ప్రావృడుత్సేక మెడలె
తల్లి ! నాశరీరోష్ణము చల్లనడిచు !

మఱిల వచ్చెను శ్రావణమానసజ్ఞు
తొలకె దిక్కుటలందు మాధుర్యవృష్టి.

నీలసా యోధ గాగ్రమందిరములుగదు

తాగడవిగచను విద్యుల్లి తామశల్లి!

భూమిశలగతసాదా మనీమనోజ్ఞ

మధురమూర్తలు శ్రావణమాసశేఖ

శాంకరీపదాబ్జతపూజాన సాద

ములు గ్రహించి పుణ్యాగనలో వెలిగినారు.

దివ్యమాహేశ్వరీపదాన్తికములుగదు

మోడ్చుకనుదోయి తోడుత మోకరిల్లి

వినతు లొసఁగెడుమాయమ్మ- కనఁబడదట!

చర్మచక్షుస్సు లత్యువిశ్వమునయందు.

౪ పాథేయము

ఆ మహాశివరాత్రిసంధ్యావసాన
కాలనాథరణస్మృతకంకణములు
రాజతాద్రిగుహాకందరములలో
శైవదివ్యప్రసాదముతో నంతరించు.

ఆ యనంతసాగరసంగమాభిలంఘి
నిర్మలపయస్వి కృష్ణవేణీమశల్లి
ఆ యనంతసౌందర్యము నరయఁబోవు
నిన్ను స్నాత్రుఁ గావించె పున్నములు పెండ.

నాఁడ మ్రోఁగిన మధురసంధ్యావిహారి
దివ్యవీధుల నీకు పాథేయ మిచ్చు,
అలసబుద్ధులపాథేయ మాదరించి
ఇన్ని కరుణాంబువులు ప్రసాదించు తల్లి!

నాయనా రమ్మ-అని నీవు నన్నుఁ దిరిచి
నట్టు లున్నదే-మననిశాంతస్ముసందా
నిదుర పట్టనినాకంటియెదుట నిలుచు
తల్లి! కన్నీటిధార పాద్యమ్ము నిక్షిప్త!

అలసిపోతివి మందబుద్ధులను జేరి
కలసిపోతివి యామినీగర్భమందా,

ఈ యనంతనిర్వాణరాహస్య శయ్య
 విశ్రమింపుము ! నాశల్లి ! విశ్రమించు.
 ఎన్నినా త్లామె నమ్మ ! నీకు శరీర
 మంతరించి, యుగమ్ములే యంతరించి
 సట్టు లున్నవి, దూఃఖేంద్రనములుమాత్ర
 మేప్పుడు సమస్ఫులింగమ్ములే జ్వలించు.

ఎక్కడికి పోతివే తల్లి-ఇన్నినాళ్లు
 పట్టుకో వల్లు వనియె స్మరించుచుంటి,
 ప్రతినిమిషమందు నీదగు మృతీకథనము
 ఇది యబద్ధ మేమో యనియే తలంతు.

ఈ యనంతావధికి నంత మెక్కడమ్మ !
 నీకు నాకు మధ్యఁగలట్టి నిశ్చలాత్థి
 పారమున తీర మెచట చేకూరు తల్లి !

అన్నియును పోయినవి-ఆశ లాఁపు కొన్న
 పోవఁజూని పీన్యస్థితిపటంబులు-బునబున
 పొంగిపోయెను రక్తశరంగధార
 బాణమ్మ ! కన్న నిడ్డలయడ నాడుకొనుము !

ఏజననమందొ దురదృష్ట మేచి వచ్చి
 తల్లి తేనినిడ్డఁ జేసి వెల్లిపోయె,
 కన్నాభలములు నేయి లతులును వచ్చి
 హృదయపటములొ నిన్ను మూయింపలేదు !

౫ వినాయకచవిత్తికి

ఇది నవోపస్సమిగనగహ్మశాసనం
హృదయకందళమృదావళిభివృద్ధయోగి
శాంకరీ దేవిమధురవాత్సల్యోట్పత్తి
మతఃకు నేగచేసినాఁడు గణాధిపుగణు.

పూర్వతీరాళ చిపురాకుప్రోస్థుగణు
కలికితనపుమన్వమ్మువెన్నెలలు కురిసి
పత్తి ప్రోగుచేసిడి విశుభావ మగసి
మఱచిపోతి శమస్సతీమగత్రనూక్తి.

ఏమఱచిపోయియున్న పూర్వమహాత్ము
నాహృదయమగనా పూచ నానగదనుమనా
గడచియున్న సుఖస్వస్థ కలన శలఁచి
ఇన్ని యత్రూదలిందువు లేకకొందా.

ఏమనోతీత హాదినస్సీమలోని
శాంకరీ దేవి దివ్యపూజల లయించి
ఎచట నుంటివో! మాయమ్మ ఈవిషాద
దుఃఖములతోడ నిచట నే తూగుచుంటి !

నిరుడు గణపతి మనయింటి కరుగుచుంచి
తల్లి ! నీకృపామధురవాత్సల్యమునునుండి

ఇన్ని మాదనీళ్ళును భూరిగదినాడు
చిలువలచు మాకు వేయి మోక్షీస్తు లిచ్చి.

నీవు మా కింక బ్రతికియున్నా వటంచు
తలచె పాపము! ఈమరణమమనుమడు,
మన కుడిరకవాటము నెనసినచ్చి
తలుపు తీయు మటంచును తట్టినాడు.

౬ ఉ గా ది

నీదు వాత్సల్యమధువు చిందించుకొన్న
ప్రతియుగాదికి సీకరార్చితము తైన
వేపపూతలు తినెడుదీవితసుఖము
అణగిపోయె నగాధస్మృత్యంతరమున,
కొలది చేదైన వేపపూతలు నొనంగ
తినఁగలము గాని ఘణిఘణాంతికమునను
తావకవియోగబహిరంతరావృత మగు
నీవిషరసమ్ము నెట్లు భుజింతు నల్లి !

*

ఆ విశాలసముద్రరోధోంతరమున
ఇసుకపడకలయందు చిహ్నితము తైన
అడుగుజాడలు నీచికాభ్యంతరమున
కలసిపోవును కాఁబోలు తెలియకుండ.

ప్రతితరంగనర్తనములో పెడి నడించె
వెనుకటిమనోజ్ఞగీతులు మునిగిపోవు
ఈ విషరయజీవనభావగతికి
ఊట మైపోయె వేడికన్నీటిధార !

మఱల కనుపింపఁబోదు కావలయు నమ్మత
చాహినులపుట్టినిల్లు, జీవనపుటాశ

మా ఉపాస్యవైవతము, మాశ్శ దేవి
నిరవధిక మైనకాలమందిరముమాలోన !

మాహృదయవీధి మండుగ్రీష్మము శమింప
నల్లి ! పావిత్ర్యరాశి నీతనువులోని
ఎదుకలనుబట్టి సాసరాయిడిని గంధ
మరగఁదీసి, మాత్రుదదేహల పూసి .

నీ సుఖోద్యానమధురమందిరములందుఁ
బడి విలాపించు మావంటి బడుగువాండ్ర
ననికరించి, క్షీరాంభోధికనదనూన
లోలవీచిఁజోలికల నుయ్యాలలూపి,

నస్తసాగరవలితవిశ్వప్రవృత్తి
నెఱుఁగ కొక్కశయ్యాఁజోలయే జగంబు
గాఁగ, నాదుదినమ్ములు గడుచునాఁడు
నీ యమృతమూర్తి నొక్కటే నే నెఱుఁగుదు.

ఆ యసంపతారావధ మ్మావరించి
రాజ్య మేలేసుధాంశునార్ద్రంపుగీతి
భువికి నాహ్వన మొనరించుపూటయందు
నీప నాకు శోఙ్ఘతివి నిత్యమూర్తి !

ఈ మహావిశ్వజలధిలో నేచి వచ్చి
పొంగి పొరలుతరంగాలపోటులందు
నాదునొక చలింపకుండఁగ నమర్చి
పాటిపోయినయొకకర్ణధారి వమ్మ !

౭ పూజ

నాజననకారణంబున, నా హృదయము

పీఠికాంతరనిలయనైతి నీటికినానైతి,

అమృతమాధుర్యమును సమస్యను గన్ప

పానిధి ! మాతృదేవి ! యిదే సమస్య !

నీ దయావృష్టి నిన్నినా శ్రీధరి

భయదములు వ్యాధులను దాటి బ్రతికినాను,

సతతమును తానగినదృక్పథమునగానాచ్య

శోభలం ద్రావుటయే నాకు నీభవంబు.

చివురుప్రాయమున్ననాడు నా చింతనగల్గును

నీద్రప్రేమామృతము; నీ నీడలందు

నీసమస్తము నేనె యని చోదనమి

మఱచితివిగూడ నీధరామండలంబు !

ఆ జగత్కర్తకన్న నీయమలపాద

నీరజములు పునఃస్మరణేయము లగు

నాకుఁ గావున హృదయవిస్మయభావ

కుసుమములఁ బూజ నేయుదాగినదమ్మ!

ర త ల్లి!

౧

ఈ మహాదూఖుని నిడవాహినులలోను
సంకుల ప్రోగోరి యుచునీకో అరిగినాను,
అచ్చటయుఁగూడ నూఖుఁడుపుట్టికి
కొఱ్ఱభారానహస్రము లువహిల్లె.

పంసభూతముల్ సనుఁ జూచి పలిసహస
మొలీకినవి కాని యూటడఁ బలుకలేదు,
అద్భిగర్భబాడబముహురాయతాగ్ని
అంతకంతకు జృంభించి రంతులాడె.

౨

మాగృహంబున కేగితి, మధురసార్ద్ర
ప్రాస కంఠస్వనాంచలాధీనపణితి,
‘ఏమిరా! నాయనా!’ యని యింత కాని
ప్రేమ మాయమ్మ పిలిచె సుధామ్మదూక్తి.
అపుడు నాదేహమా! పంసనార్ద్రపంక
లేవనోజ్జ్వలభీతలస్నానితంబు!
అపుడు నేనా! జగచ్చమూఢిపమనోజ్ఞ
తరతమంథరహాససౌందర్యనిధిని!

ఫలశ్రుతి

౧

నేను తొలిసారి విశ్వమందిరములోన
నడుగు పెట్టితి మధురరసార్ద్రగీతి
నాఁటినుండి షరస్పరానందనాట్య
దివ్యలీలల యుగములు తిరిగిపోయె.

౨

హృదయనాశమునుండి స్రవించివచ్చు
ప్రతికదుష్టరక్తకణమ్ము భావ మయ్యె,
అది జ్వలించినయంత నాయార్ద్రకంఠ
నిర్గతము లయ్యె పాలమున్నీటియలలు.

౩

ఈ హృదయరక్త మెల్ల స్రవించిపోయి
నేను శాశ్వతమూర్తినై నిలుచునపుడు,
గడచిపోయిన నాజన్మగాఢ తెల్ల
ఆ మధురగీతి లోకుల కందఁజేయు !

*

స్వస్తి

అచట, నా మాకరందరాహస్యగర్భ
శరుణవాసంతకాలమాధురులు పూచె,
అచట, నా మల్లికానికుంజాంతరాళ
కనదనూనమాధుర్యవాసనలు తోచె !

పోవుదము రండు ! మాధవపూజకొఱకు
పోవుదమురండు ! హృదయము పూచుకొఱకు.
అచట నకుతోభయంబు, సాంధ్యప్రణీత
రాగరక్తిమలందు పారాణి మనకు,

మధురిమం బైనకల్యాణమంటపమున
లోకమునకు లగ్నంబు లల్లుకొని రండు !
పోవుదము రండు ! మాధవపూజకొఱకు
పోవుదమురండు ! హృదయము పూచుకొఱకు.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమునందు దొరకు

ఇతర గ్రంథములు

శిశుకళాపుటచరిత్ర	1	4	0
భగవద్గీతలు సంస్కృతము (తెనుగులిపి)			
నాల్గుసంపుటములు. సంపుటము 1-కి	1	8	0
ఆరోగ్యసాధనము 0 4 0 మతోద్ధాతకుడు 0	12	0	
శ్రీరామనిజయము	0	4	0
నవచోళచరిత్రము 0 12 0 మల్లికార్జున 0	4	0	
నకలనీతినమ్మతము	1	8	0
మనశ్శరీరములపై పరిసరముల ప్రభావము	1	0	0
సత్యవత్సవృత్తాంతము	1	0	0
చంపూభాగవతము	0	10	0
వైదికవాఙ్మయచరిత్రము	2	8	0
ఆత్మజ్ఞానసంఘము	0	4	0
మాననసత్వములు	0	4	0
నిఘంఠ భారతము 0 5 0 అశ్వవిభుత్వము	1	0	0
శ్రీనామలైలేశ్వరీయము	1	4	0
యోగిపాటలు 1 0 0 శ్యామసుందరము	0	4	0
జాతకఫలమణిమంజరి (మొదటిభాగము)	1	8	0
విశ్వరూపచింతామణి	0	6	0
శ్రీమహర్షి నిఘంటితయోగశాస్త్రము	2	8	0

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

పోస్టుబాక్సు నెం. 212, మద్రాసు.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము

మొదటి సంపుటము (రెండవ ముద్రణము)

సంపుటము పేల గూ. ౧౦-౦-౦.

ప్రవేశపురుసుము గూ. ౧-౦-౦, ము. గూ. ౧౧-౦-౦.

ప్రతిసంపుటమున ౬౦౦ పుటలుండును. సంపుటము పేల పదిరూపాయలు.

ఊర్మి నాలుగుపుటలు సైజున ౬౦౦ పుటలు, మేలైన కాగితము, బంగారు రేకు చెక్కడపు అచ్చుకట్టు, పేరు మొదలయినవి కల చెక్కని న్వదేశపు తోలుబైండు.

ఇందు, 'అ' నుండి 'అధ్వర్యము' వఱకు గల నాలుగు వందల పదములకు సంబంధించిన విషయములు చెక్కగా వివరింపబడినవి. అందముగ ముద్రితము లయిన రంగుల బొమ్మలు ఎనిమిది, సాదాబొమ్మలు ౧౨గి ఉన్నవి.

తపాలు వ్యయము ఒకటిన్నర రూపాయ, రైలుద్వారా అయిన, ఖర్చు దూరమునుబట్టి ఎక్కును, తగ్గను వచ్చును. ౧౧-౦-౦ మణిఆర్థగుద్వారా పంపినవారికి పుస్తకము రిజిస్టరు తపాలు ద్వారా పంపబడును. వి. పి. గా పంపగోరువారు అయిదు రూపాయలు అడ్వాన్సు పంపవలెను. చీరునామా (అడ్రెసు) స్పష్టముగా వ్రాయవలెను. రైలుద్వారా పంపగోరువారు తమగ్రామమునకు దగ్గరనుండు స్టేషన్ చేరు తెలుపవలెను.

మనోజరు :—

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వ కార్యాలయము,

నెం. ౭, తంబుపెట్టి వీధి, మదరాసు.